

ERAKONDADE VALIMISPROGRAMMID RIIGIKOGU XII KOOSSEISU VALIMISTEL 2011

Analüüs soolise võrdõiguslikkuse aspektist

Eesti Naisteühenduste Ümarlaud
Tallinn, veebruar, 2011

Sissejuhatus

Eesti Naisteühenduste Ümarlaud (ENÜ) jälgib seaduste ja poliitikate väljatöötamist ja elluviimist soolise võrdõiguslikkuse aspektist ning Eesti riigi sellealaste rahvusvaheliste kohustuste täitmist.

2011.a. jaanuaris saatis ENÜ Riigikogus esindatud erakondadele kirja, milles juhtis tähelepanu Eesti kõige teravamatele soolise ebavõrdsuse probleemidele ning tegi järgmised ettepanekud:

1. Koostada valimisnimekirjad nii, et nais- ja meeskandidaadid oleksid esitatud vaheldumisi, eesmärgiga suurendada soolist tasakaalu valitavas Riigikogus;
2. Muuta töö tasustamise põhimõtted läbipaistvaks ja ettevõttesiseselt avalikustatavaks, lisaks taastada ka riiklik järelevalve palga määramise aluste üle - eesmärgiks vähendada soolist palgalõhet;
3. Alustada soolise võrdõiguslikkuse teema lülitamist kõikidesse haridusastmetesse ning tagada ka pedagoogide ja koolijuhtide vastavaalane koolitus – eesmärgiks mitmekülgselt arengut pidurdavate soorollide ja stereotüüpide muutmise;
4. Paarisuhtevägivalla tõkestamiseks luua teiste riikide eeskujul süsteem, kus kodunt ei pea lahkuma mitte ohver, vaid vägivallatseja ning kindlustada ohvrile igakülgne abi, sh. riigi poolt finantseeritav õigusabi.

Sooline võrdõiguslikkus on omaette eesmärk ja inimõigus. Naiste ja meeste vaheline ebavõrdsus rikub inimeste põhiõigusi. Lisaks koormab sooline ebavõrdsus majandust ja põhjustab inimeste oskuste ja annete kasutamatajätmist.

Meie pöördumine erakondade poole oli kantud murest, et Eesti ühiskonnas on soolisest ebavõrdsusest tulenevaid ja seda põhjustavaid probleeme pikka aega ignoreeritud ning järgitud enesele märkamatu totalitaarse ühiskonna aegset (või veelgi vanemat) ideoloogiat, mis takistab isikute vaba arengut ja eneseteostust, seega ka majanduse arengu ja ühiskonna heaolu saavutamist.

Nüüd, mil erakonnad on oma valimisplatvormid avaldanud, on ENÜ huvitatud, milliseid soolise ebavõrdsusega seotud probleeme erakondade valimislubadused puudutavad ning kuivõrd on ENÜ ettepanekutega arvestatud.

Valimisprogrammides (erinevalt siis näiteks valitsemisprogrammidest e. koalitsioonilepingutest) sõnastatakse oma seisukohad kindlale valijaskonnagrupile, nii et neid võib käsitleda ka poliitilise reklaami teatud vormina – hoiakute mõjutajana. Ühtegi valimisplatvormi ei saa täies ulatuses võtta alusena reaalsele tegevusele. Küll aga peegeldavad need seda, milliseid teemasid ja arutelusid olulisteks peetakse, samuti seda, milliste lubadustega arvatakse leidvat kõlapinda olulisemate valijate/sihtgruppide seas. Eesti erakondade valimisprogramme nende ajalises dünaamikas on analüüsinud prof. Anu Toots¹, Eesti erakondade programmist liikumist vasak-parempoolsuse skaalal 1992- 2007 Rein Toomla², 2011.a. esitatud valimisprogrammidest on Praxis analüüsinud töö- ja

¹ Erakondade valimisprogrammid ja Ühiskondlik Lepe ajalises dünaamikas, 2003-2007, Ühiskondliku Lepe Sihtasutus, Tallinn, 2007.

² <http://www.sotsioloogia.ee/esso4/50401.pdf>

sotsiaalpoliitika ning maksupoliitika aspektist³, lisaks on Rahandusministeerium uurinud valimislubaduste maksumust. Martin Hurt on avaldanud Eesti erakondade valimislubadusi riigikaitse osas⁴.

Kõik ülalnimetatud on sooliselt neutraalsed e. soopimedad, jättes märkamata selle, kas nende elluviimine võiks mõjutada erinevalt naiste või meeste olukorda, ning kumma sugupoole osas tuleks vastavalt rakendada positiivseid meetmeid, et praegune naiste ja meeste ebavõrdsus ei püsiks ega suureneks.

Avalikkuses on juba aastaid diskuteeritud järgmiste soolise ebavõrdsuse selgete ilmingute üle – naiste ja meeste erinev osalusmäär otsustamisel, sooline palgalõhe, naistevastane vägivald, töö- ja pereelu ühitamise erinevad võimalused -, aga sellegi poolest pole need teemad saanud eriliste poliitiliste debattide aluseks. Üksikud meediasse jõudnud arutelud on sageli näidanud, et sügav arusaam soolise ebavõrdsuse olemusest ja mõjust sotsiaal-majanduslikule arengule Eestis veel puudub. Pahatihti sildistatakse ainuüksi sotsiaalse ebavõrdsuse ja ühiskondlike võimuhete analüüsimist vasakpoolseks ideoloogiaks, mitte oluliste teadmiste saamiseks, aga ka demokraatia toimimise, inimeste põhiõiguste kaitstuse, igapäevase vabaduse ja võimaluste olemasolu või majanduse ja heaolu, sh sallivuse arendamiseks. Veelgi kurvem, kui poliititurunduses kasutatakse argumendina inimeste teadvuses leiduvat mõistet “sotsiaalne” seostatuna sotsialistliku riigikorraldusega. Selle tulemusena piiratakse võimalusi mõista ühiskondlike arenguprotsesside põhitegureid – indiviidide vabadust ja nende vaba tahet piiravaid barjääre.

Eesti ühiskonnas on hoiakud naiste ja meeste rollidest pigem jäigad ja traditsioonilised, seetõttu pole kõik erakonnad endi seisukohti soolise võrdõiguslikkuse küsimustes ka varem kuigi selgelt väljendanud. Samas võib järeldada, et enamused erakondi peab sugupoole erineva olukorraga arvestamise küsimusi vähetähtsateks, sellisteks, mis ei nõua parteisiseste ühiste seisukohtade väljatöötamist.

Kuna Eestil pole veel riiklikku strateegiat soolise võrdõiguslikkuse saavutamiseks, on analüüsis lähtutud EL tasemel kokku lepitud juriidiliselt ja poliitiliselt siduvatest soolise võrdõiguslikkuse poliitikatest (Vt. Lisa 1.1) ja Eesti erinevates strateegilistes dokumentides nimetatud eesmärkidest (Vt lisa 1.2.). Küll kehtib meil soolise võrdõiguslikkuse seadus, mille kohaselt sooline võrdõiguslikkus on tunnistatud üldiseks hüveks, mille edendamine on kohustuslik kõikides ühiskonnaelu valdkondades.

Arvesse on võetud ka Lissaboni lepingus sätestatud väärtusi, millele EL rajaneb ja mida ka Eesti silmas peab pidama.

Nendeks on inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.⁵

---

³ Kaarna, R. Valimislubaduste analüüs maskusüsteemi erinevad tulevikud.

http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BCchiskond/OSI_val_misanalueuesid/praxis_01_26c.pdf

⁴ Hurt, M. Eesti erakondade valimislubadused riigikaitse osas. Rahvusvaheline kaitseuringute keskus. 2011 <http://www.icds.ee/fileadmin/failid/Martin%20Hurt%20-%20Eesti%20erakondade%20valimislubadused%20riigikaitse%20osas%2027%2001%202011.pdf>

⁵ Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon, art 2.

Tuleks selgelt teadvustada soolise võrdõiguslikkuse panust ühiskonna arengusse tervikuna. Näiteks Euroopa Komisjoni aruandes Nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Naiste ja meeste võrdõiguslikkus – 2010“ strateegiliste meetmete alalõigus toonitatakse, et soolise võrdõiguslikkuse meetmetesse investeerimine tasub end ära naiste tööhõivemäärade kõrgemate näitajate näol, naiste panusena SKP-sse, maksutuludena ja jätkusuutlike sündimusmääradena. Rõhutatakse, et on väga oluline, et sooline võrdõiguslikkus jääks ELi 2020. aasta strateegia keskseks elemendiks, sest naiste ja meeste võrdõiguslikkus on end näidanud nii vanade kui ka uute probleemide jätkusuutliku lahendusena. Soolise võrdõiguslikkuse meetmeid tuleks käsitada seega pikaajalise investeeringuna ja mitte lühiajalise kuluallikana.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0694:ET:NOT=>

Käesoleva aasta veebruaris Brüsselis toimunud Euroopa Ülemkogu mitteametlikul kohtumisel, kus arutelude keskmes oli Euroopa Liidu uue, majanduskasvu ja tööhõive suurendamisele suunatud strateegia – "**Euroopa Liit 2020**" – eesmärgid ja elluviimine, oli ka Eesti seisukohal, et strateegias sätestatud kesksed eesmärgid – suurem majanduskasv ja kõrgem tööhõive on kooskõlas Eesti suundumustega. Ühisel seisukohal oldi ka soovis vähendada majanduse koormust looduskeskkonnale ning tagada kõikide sotsiaalsete gruppide võimalused tööturule sisenemiseks ja aktiivseks osalemiseks ühiskonnaelus.

Kokkuvõtlikult on soolise võrdõiguslikkuse poliitika alavaldkonnad ja eesmärgid toodud tabelis (Vt. Tab.1)

Tabel 1. Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse poliitika prioriteetsed valdkonnad

Valdkond, eesmärgid	Ala-valdkond	Argumendid	Indikaator või EL sihttase
Naiste ja meeste võrdse osalemise edendamine otsuste vastuvõtmisel			
	Naiste osalemine poliitikas	Naiste pidev alaesindatus poliitiliste otsuste vastuvõtmisel on demokraatia puudus	Naiste osakaal siseriiklikes institutsioonides (rahvusparlamendid, keskvõimu asutused – BEIS*** tüpoloogia järgi,
	Naised majandusalaste otsuste vastuvõtmisel	Naiste ja meeste tasakaalustatud osalemine majandusalaste otsuste vastuvõtmisel saab kaasa aidata produktiivsema ja uuenduslikuma töökeskkonna ja -kultuuri loomisele ning parandada majandustulemusi. Olulised on läbipaistvus edutamisel, paindlik töökorraldus ja hooldusteenuste kättesaadavus.	Naiste osakaal siseriiklikes majandusküsimustega tegelevates institutsioonides (50 suurima börsiettevõtte juhtivorganid NACE sektorite järgi, keskpangad)
	Naised teaduses ja tehnoloogias	Teaduses ja teadusuuringutes valitsev sooline ebavõrdsus on endiselt peamine takistus, mis ei lase saavutada Euroopa eesmärki suurendada konkurentsivõimet ja maksimeerida innovatsioonipotentsiaali.	Korraliste professorite jaotus soo järgi Naised täidavad avaliku sektori uurimistegevuses juhtivaid ametikohti 25% ulatuses
Naiste ja meeste võrdse majandusliku iseseisvuse saavutamine		Majanduslik iseseisvus on eeltingimus, mis võimaldab nii meestel kui ka naistel omada kontrolli enda elu üle ja teha reaalsel valikutel põhinevaid otsuseid.	2020. aastaks naiste ja meeste 75 %-line tööhõivemäär
	Soolise palgalõhe kaotamine	õigusaktid, millega nähakse ette võrdse palga maksmine sama või võrdväärse töö eest. Vajadus tagada võrdsemad hüvitised, pensionid jms.	
	Naisettevõtjate toetamine	Naisettevõtjad on selliste barjääride ees, mida meesettevõtjad ei tea ega tunneta, raskem ettevõtet asutada ning rahastamis- ja koolitusvõimalusi leida	
	Sooline	Naiste tööstaaz on suurema	Vaesusriski määr (naised,

	võrd-õiguslikkus sotsiaalses kaitstes ja võitluses vaesuse vastu	töenäosusega lühem või katkendlik ja seepärast on neil vähem õigusi kui meestel. See suurendab vaesusriski, eriti üksikvanematel, vanematel naistel või näiteks põllumajanduses või kalanduses perefirmades töötavatel naistel. Naised kogevad meestega võrreldes vaesust ja sotsiaalset tõrjutust erinevalt. Naised, eelkõige üksikemad ja eakad, seisavad silmitsi suurema vaesusohuga, kui soolisest palgaerinevusest saab sooline pensionierinevus.	mehed, vahe); Vaesusriski määr ülalpeetavate lastega üksikvanemate hulgas - Eurostat Pensionid
	Soolise aspekti arvesse võtmine tervishoius	Mehed ja naised seisavad silmitsi soospetsiifiliste terviseriskide ja haigustega, millele tuleb meditsiinilistes uuringutes ja tervishoiuteenuste puhul asjakohast tähelepanu pöörata	Eeldatav tervelt elatud aastate arv sündimisel (mehed, naised, vahe)
	Võitlemine mitmekordse diskrimineerimisega	Ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate naiste olukord on sageli raskem kui samadesse rühmadesse kuuluvatel meestel.	Tööhõive määr kolmandate riikide kodanike hulgas (naised, mehed, vahe) – Eurostat Sugudevahelised palgavahed soo ja rahvuse järgi (EL või kolmandate riikide kodanikud):
Töö, isikliku elu ja pereelu parem ühitamine		Naiste õlul on jätkuvalt ebaproportsionaalselt suur osa pereeluga seonduvatest kohustustest, naised on tööturul ebasoodsamas olukorras	
	Paindlik töökorraldus nii meestele kui naistele	Paindlik töökorraldus suurendab tootlikkust, parandab töötajate rahulolu ja tööandja mainet. Liikmesriikides, kus rakendatakse töö- ja eraelu ühitamise poliitikat, on nii meeste kui ka naiste tööhõivemäär kõrge ja sündivus suhteliselt jätkusuutlik.	Lastega (vanuses 0-6) või lasteta naiste ja meeste (vanuses 20-49) keskmine töötundide arv nädalas - Eurostat Tööhõive määr ja (täis- ja osaajaga töö) töötundide arv nädalas naiste ja meeste puhul (vanuses 20-49) sõltuvalt sellest, kas neil on alla 12-aastaseid lapsi – Eurostat Naiste ja meeste ajakasutus
	Hooldus-teenuste parandamine	Demograafilise olukorra halvenemist aitab osaliselt lahendada töö ja isikliku elu vahelise tasakaalu parandamine, pakkudes odavamaid ja kättesaadavamaid lastehoiuteenuseid,	Barcelona eesmärgid lastehoiuteenustes Lastehoiuga kaetud laste protsent (3-aastaste kuni

		teenuseid, millega rahuldatakse eakate ja puuetega inimeste hooldusvajadusi.	kohustuslikku kooliikka jõudnud laste ja alla 3-aastaste laste puhul) – Eurostat Osajaga töötavate töötajate osakaal, kes teevad seda vajaduse tõttu hoolitseda laste ning teiste ülalpeetavate eest - Eurostat Mitteaktiivsed inimesed, kes soovivad töötada, kuid ei otsi tööd isiklike või perekondlike kohustuste tõttu – Eurostat
	Parem ühitamis- poliitika nii naistele kui meestele	Mehi tuleks ergutada endale perekondlike kohustusi võtma, eelkõige kasutama lapsehoolduspuhkust ja jagama puhkusevõimalusi naistega	Lapsehoolduspuhkuse jagunemine M/N
Soolise vägivalla ja inim-kaubanduse kaotamine			
	Soolise vägivalla kaotamine	Soolise vägivalla ohvrid on põhiliselt naised. Sellega rikutakse põhiõigust elule, ohutusele, vabadusele, väärkusele ning kehalisele ja emotsionaalsele puutumatussele.	Kuriteod, Ohvrid:
	Inim-kaubanduse kaotamine	Inimkaubandus on isikuvastane kuritegu ja inimeste põhiõiguste rikkumine.	Inimkaubanduse levikut ja suundumusi puudutavad andmed
Sooliste stereotüüpide kaotamine ühiskonnas		Mittediskrimineerivate soorollide edendamine sellistes eluvaldkondades nagu haridus, karjäärivalikud, tööhõive ja sport kujutab endast olulist panust soolise võrdõiguslikkuse saavutamisele	
	Sooliste stereotüüpide kaotamine hariduses, koolituses ja kultuuris	Naised ja mehed järgivad sageli traditsioonilist haridus- ja koolitusteed, millega naised suunatakse sageli vähem väärtustatud ja vähem tasustatud kutsealadele. Koolist väljalangemise probleem, mis mõjutab enam poisse kui tüdrukuid.	Lõpetanute jaotus soo ja eriala järgi – Eurostat Naiste ja meeste haridustase (vähemalt keskkooliharidus) – Eurostat Põhi- ja keskkoolist varajased väljalangejad

		Soorollid avaldavad mõju olulistele isiklikele otsustele, mis on seotud hariduse, karjäärivalikute, töökorralduse, perekonna ja pereplaneerimisega. Neil otsustel on omakorda mõju majandusele ja ühiskonnale.	(naised ja mehed) – Eurostat
	Sooliste stereotüüpide kaotamine tööturul	Enamik naisi töötab endiselt sektorites, kus on traditsiooniliselt töötanud naised, ning mis saavad väiksema tunnustuse ja väärtustamise osaliseks. Lisaks töötavad nad üldjuhul organisatsiooni madalamatel astmetel.	Töökohtade jaotus soo ja sektori järgi (NACE) – Eurostat Töökohtade jaotus soo ja ametiala järgi (ISCO) – Eurostat
	Sooliste stereotüüpide kaotamine meedias	Meediakanalid saavad põhimõtteliselt kaasa aidata reaalse pildi loomisele tänapäeva ühiskonna naiste ja meeste oskustest ja potentsiaalset ning hoiduda naiste ja meeste kujutamisest alandavalt või solvavalt.	
Soolise võrdõiguslikkuse edendamine väljaspool Euroopa Liitu		on sätestatud ELi tegevuskavas sugudevahelise võrdsuse küsimustega arvestamiseks arengukoostöö valdkonnas (2010–2015) ⁶ .	
	EL õigusaktide täitmise tagamine ühineja-riikides, kandidaat-riikides ja võimalikes kandidaat-riikides	ELi prioriteet tulevases laienemisprotsessis on järelevalve EL soolise võrdõiguslikkuse alaste õigusaktide ülevõtmise, rakendamise ja täitmise tagamise üle	
	Soolise võrdõiguslikkuse edendamine Euroopa naabruspoliitikas, välis- ja arengupoliitikas	Sooline võrdõiguslikkus kuulub programmi „Euroopa konsensus arengupoliitikas” viie peamise põhimõtte hulka. ELi uues Aafrika-strateegias on sooline võrdõiguslikkus kõikide partnerluste ja riikide arengustrateegiate põhielement.	Pekingi tegevusplatvormi jälgimise indikaatorid; Aastatuhande arengueesmärkide järelmeetmed

⁶ Nõukogu järeldused aastatuhande arengueesmärkide kohta New Yorgis toimuvaks ÜRO Peaassamblee täiskoguistungiks ja edaspidiseks: lisa.

Riigikogu XII koosseisu valimisteks esitatud Eesti suuremate erakondade valimisplatvormide analüüs

Erakondade valimisplatvormide analüüsi eesmärgiks oli

1. tuua välja ja võrrelda erakondade poolt soolise ebavõrdsuse vähendamisele otseselt suunatud eesmärgid ja meetmeid;
2. tuua välja ja võrrelda eesmärgid ja meetmeid, mis otseselt või kaudselt puudutavad soolise ebavõrdsusega seotud ilminguid (töö tasustamine, töö- ja pereelu ühitamine, perepoliitika, hariduslik ebavõrdsus, naiste vastu suunatud vägivald);
3. võimalusel ka analüüsida, kas valimisplatvormis sõnastatud eesmärk/meede mõjutab (võib mõjutada)
  - a. naiste ja meeste osalusmäära, esindatust
  - b. naiste ja meeste erinevaid ressursse (raha, aeg, teave, teadmised, poliitiline ja majanduslik võim, elukoht, transpordivahendid, jms)
  - c. ühiskonna norme, väärtusi ja huve (mõju soorollidele, tööde jagunemisele naiste ja meeste vahel, hoiakutele ja käitumisele)
  - d. naiste ja meeste õigusi, kohustusi, võimalusi või vastutust.

Analüüsiti kuue suurema erakonna - Erakond Eestimaa Rohelised (EER), Eestimaa Rahvaliid (ERL), Isamaa ja Res Publica Liit (IRL), Keskerakond (KE), Reformierakond (RE) ja Sotsiaaldemokraatlik Erakond (SDE) valimisplatvorme Riigikogu valimisteks aastal 2011.

1. Analüüsi tulemused

Alljärgnevalt on analüüs esitatud alateemateemade lõikes vastavalt sellele kui palju erakondi on alateemat oluliseks pidanud.

Naistevastase vägivalda kaotamist on oluliseks pidanud viis erakonda (EER, IRL, KE, RE, SDE) kuuest, majandusliku sõltumatusega seotud alateemat – sotsiaalkaitset on käsitletud kõik erakonnad, töö- ja pereelu ühitamise eesmärki on nimetanud neli erakonda (IRL, KE, RE ja SDE) kuuest.

Seega on kolm erakondadeülest teemat

- vägivalda ja inimkaubanduse kaotamine
- töö- ja pereelu ühitamine
- sotsiaalkaitse ja tagatised seoses lastehoolduse ja pensionidega,

vastavalt oma maailmavaadetele on aga lähenemine ja lahendused erinevad.

Soolist tasakaalu otsustamisprotsessides on selgesõnaliselt nõudnud vaid üks erakond (SDE), naiste ja meeste keskmise eluea pikenemist (aga mitte vahe vähenemist) käsitletud kolm (IRL, KE, RE), soolisi probleeme hariduses kaks erakonda (EER, SDE).

Lühikokkuvõtteks võib tuua tabeli (Vt tab.2), milles nõudmised on tähistatud vastavalt nende konkreetsuse astmele ja kokkulangevusele soolise võrdõiguslikkuse eesmärkidega.

Põhiteemade lõikes on kirjeldatud iga erakonna nõudmisi/lubadusi. Iga erakonna puhul on toodud ka arvamused ja hinnangud lubadustele.

Iga alateema lõpus on kokkuvõtlik tabel valimisplatvormidesse kirjutatud nõudmistest.

Tabel 2. Soolise võrdõiguslikkusega seotud nõudmiste/lubaduste esinemine erakondade platvormides

Kooskõlas soolise võrdõiguslikkuse poliitika eesmärkidega

Vajavad sügavamat arutelu/analüüsi sooliste mõjude aspektist

Erinevate lühi- ja pikaajaliste mõjudega

Ebamäärane deklaratsioon

	EER - Rohelised	ERL Rahvaliit	IRL Isamaa ja ResPublica Liit	KE Kesk- erakond	RE Reformi- erakond	SDE Sotsiaal- demokraatlik erakond
Sooline tasakaal otsustamis- protsessides						
1.1. Poliitikas						
1.2. Majanduse s						
1.3. Teaduses						
Majanduslik iseseisvus						
2.1. Palgalõhe						
2.2. Nais- ettevõtlus						
2.3. Sotsiaalkaitse	? 					
2.4. Tervis				? 		
2.5. Mitmene diskrimineerimine, vähemusgrupid ja sv						?
Töö- ja pereelu ühitamine						
3.1. Paindlik töö- korraldus					? 	
3.2. Hooldus- teenused						
3.3. Mehed ja isapuhkus(ed)						

Soolise vägivalda ja inimkaubanduse kaotamine						
4.1. Naistevastase vägivalda kaotamine						
4.2. Inimkaubanduse, prostitutsiooni kaotamine						
Sooliste stereotüüpide kaotamine						
5.1. Hariduses, koolitustes ja kultuuris						?
5.2. Tööturul						
5.3. Meedias						
Sooline võrdõiguslikkus välispoliitikas						
6.1. EL õiguse täitmiseks						
6.2. Arenguabis						

1.1. Vägivalla ja inimkaubanduse kaotamine

Erakondade valimisprogramme lugedes selgub, et peaaegu kõik (v.a.ERL) parteid rõhutavad vajadust võidelda pere-, lähisuhte jms. vägivallaga ning inimkaubandusega.

Parteide erinevused tulevad sisse selles,

- millise poliitika osana ja kui laialt neid tegevusi nähakse,
- kas ja milliseid meetmeid nimetatakse,
- kas suunatud ollakse pigem ennetamisele või ohvrite abistamisele ja vägivallatsete karistamisele jms.

Erakond Eestimaa Rohelised on vägivalla teemat käsitlenud laiemalt, seades eesmärgiks “hukka mõista igasugune julmus ja endast nõrgemate väärkohtlemine, kaasa arvatud ka koolivägivalla ja inimkaubandusega seotud väärkohtlemine”. Erakond on seisukohal, et seda tuleb teha olemasolevatest seadustest tulenevate võimaluste piires täie rangusena.

Eraldi väitena toob EER juurde vajaduse kaitsta inimkaubanduse ohvreid ning karistada selle tööstusharu organiseerijaid. Erakond on valmis alustama debatti ühiskonnas selleks, et väiteona karistada seksi ostmist kui inimväärkuse seisukohast ebamoraalset teguviisi

Perevägivalla osas aga näeb EER, et tuleb “vastu võtta senisest toimivamad seadused perevägivallaga võitlemise tõhustamiseks. Loodava seadusemuudatuse eesmärk on see, et kuriteo avalduse tagasivõtmine ohvri poolt ei takistaks kodus toime pandud kuritegude edasist uurimist. Kodust peab lahkuma vägivallatsete, mitte kannatanu.”

Arvamus : Perevägivalda puudutavad seisukohad on täielikus vastavuses EL -s naistevastase vägivalla vastu võitlemise strateegiliste suundadega. Lisaks on eriseadust (või siis uute normide lisamist olemasolevasse karistusseadustikku) soovitatud Eestile ka ÜRO Naiste diskrimineerimise kaotamise komitee poolt.

Kuna Eestiski on üha sagedamini kuulda vaimsest ja füüsilisest vägivallast töö⁷, eriti alluvussuhetes, on loomulikult oluline tegeleda probleemiga peale kooli ka muude organisatsioonide tasandil. Samas pole päris selge, milles siis avaldub koolivägivalla ja inimkaubandusega seotud väärkohtlemine.

Prostitutsiooni kaasatud naiste inimväärkuse seisukohalt on tõepoolest viimane aeg mõelda Põhjamaadele (Rootsi, Norra ja Island, osaliselt ka Soome) sarnaselt seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimisele.

⁷ Torn, I, Kuidas ohjeldada vägivalda töökohas. Töötervishoid, Juuni, 2009.

http://www.inimene.ee/index.php?sisu=teemakeskus&central_id=45&article_id=429&idr=RzbVSyz-JUK03ZTVoiBWicyzvj1

Eestimaa Rahvaliidul vastava teema käsitus puudub, kuigi väärtuste hulgas on nimetatud “hoolivus”.

Isamaa ja Res Publica Liit rõhutab eesmärgi “Peredele turvalisem elu!” all vajadust ennetada perevägivalda ja aidata hättasattunud, milleks peab vajalikuks viia läbi koolitused politseis, kohtus, koolis ja sotsiaaltöötajatele, et need oskaksid ohvritega professionaalselt ja suure empaatiavõimega käituda.

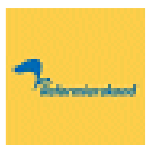
Lisaks soovib erakond tagada täisleppimatus koolivägivalla suhtes (hariduspoliitika kontekstis).

Kuritegevusevastase võitluse prioriteetide seas on erakond nimetanud muude nn.varjatud kuritegude hulgas inimkaubandust (“narkokaubandus, korruptsioon, rahapesu, inimkaubandus ja muu organiseeritud kuritegevus”).

Arvamus: hinnatav on ennetamise ja spetsialistide koolituse tähtsustamine. Võrreldes koolivägivalla suhtes selgesõnaliselt väljendatud täisleppimatuses tekitab küsimusi, kas perevägivaldaga vm vägivaldaga peetakse siiski võimalikuks leppida? Küsitavusi tekitab meetme efektiivsus üldse, kui peresise paarisuhte vägivaldaga ei tegeleta. Viimane poleks aga vastuvõetav, sest erakond on sõnaselgelt väljendanud, et toetab traditsioonilisi pereväärtusi.

Keskerakond on alateema “Turvaline Eesti” all nimetanud oma prioriteediks võitlust lähisuhte-vägivallaga seotud kuritegude, sealhulgas lastevastaste kuritegude vastu. Lubatakse laiendada ennetustegevust ja luua riikliku rehabilitatsiooni- ja kriisiabikeskuste võrgustik (täpsustamata, milliste kuritegude ohvritele).

Reformierakonna põhimõtete kohaselt ei tohi Eestis olla kohta ühiskonnakihtide ja -gruppide vastandumisele, konfliktidele, vägivaldale ega diskrimineerimisele.

Valimisplatvormis on eraldi alajaotus “Võitlus vägivaldaga lähisuhetes ja koolis”, milles on lubatud võtta eritähelpanu alla lähisuhete vägivalla vähendamine ja tõkestamine, ennekõike koolikeskkonnas. Koolivägivalla vähendamisele aitavad kaasa vägivalda ennetuse

tegevuskavade koostamine koolides ning koolijuhtide, õpetajate ja õpilasesinduste koolitamine, lastevanemate nõustamis- ja toetussüsteemi kujundamine, õpilaste kollektiivse vastutuse arendamine ning õpilaste ja õpetajate rahulolu uurimine koolis. Eelarvevõimaluste piires lubatakse suurendada turvalisusteenuseid osutavate kodanikeühenduste, muuhulgas naiste varjupaikade rahastamist.

Inimkaubanduse teemat mainitakse rahvusvahelise turvalisuskoostöö edendamise juures, kus lubatakse kindlustada parem koostöö naaberriikide politsei, tolli ja piirivalvega narko- ja inimkaubandusevastases tegevuses. Lisaks on inimõiguste kaitsmise puhul kirjas “Kanname hoolt selle eest, et politsei kutsealane haridus ja väljaõpe oleksid suunatud seaduse ja avaliku korra tagamisele minimaalse jõu rakendamisega ning et järgitaks eelkõige demokraatlikke ja eetilisi väärtusi, inimõigusi ja sootundlikkust”.

Arvamus: See seisukohavõtt tekitab küsimuse, mida määratleda lähisuhtevägivallaks koolis (ühe pere laste vahelist vägivalda?).

Koolis juhtuva vägivalla puhul pole Eestis seni veel soolist aspekti välja toodud. Tunnustada tuleb kahtlemata koolides vastavate tegevuskavade väljatöötamist ja muid meetmeid, aga seni, kuni puudub võimu- ja alluvussuhete, hierarhia ja kehtivate normide analüüs, seksistlike ja homofoobsete hoiakute põhjuste väljaselgitamine ja nende seosed steretiüüpsete soorollidega, võivad ülalnimetatud meetmed jääda eriliste tulemusteta.

See, et erakond lubab toetada karistuspoliitika-alase seadusandluse ühtlustamist oma naaberriikidega Euroopa Liidus, võib luua võimaluse ka prostitutsiooni ostmine keelustada.

Sotsiaaldemokraatliku erakonna valimisplatvormis on ainsana eraldi alateemana välja toodud sooline võrdõiguslikkus ja selle all on lubatud rakendada meetmeid naistevastase vägivalla vähendamiseks.

Koolis juhtuva vägivalla vastu võitlemiseks on hariduspoliitiliste meetmete all lubatud algatada üle-eestilise turvalise kooli programmi väljatöötamine.

Sisejulgeoleku küsimusena käsitletakse muuhulgas prostitutsiooni vahendamist ja inimkaubandust. Tööorjuse, prostitutsiooni vahendamise ja muu inimkaubandusega seotud ekspluateerimise tõhusamaks uurimiseks ja ennetamiseks lubatakse kehtestada Eestis hiljemalt 2012. aastal inimkaubanduse vastane seadus. Võitluseks organiseeritud ja professionaalse kuritegevusega nähakse vajadust arendada eelisjärjekorras nendele kuriteoliikidele spetsialiseeritud üleriigilist kriminaalpolitseid.

Ohvrite abistamiseks lubatakse välja töötada tõhus rehabilitatsioonisüsteem ja koostada tegevuskava ühiskonda pikaajaliselt traumeerivate ja varjatud kuriteoliikidega võitlemiseks. Erilist tähelepanu lubatakse pöörata lastevastaste ja lähisuhtekuritegude (pervägivald), vihkamiskuritegude, inimkaubanduse ja prostitutsiooni ennetamisele ja tõkestamisele.

Arvamus: SDE on ainuke erakond, mis on sidunud naistevastase vägivalla soolise ebarõrdsusega, ehk siis tunnustab seda sotsiaalse probleemina, mitte ainult üksikute kuri- ja väärtejuhtumitena.

Tabel 1.1.1. Kokkuvõtte erakondade lubadustest seoses naistevastase vägivalga kaotamisega

Erakond	Seisukoht, nõudmine, lubadus
EER	Seadused rangemaks, lisaks keelustada seksi ostmine
ERL	
IRL	Ennetamine, ohvrite aitamine, koolitused ametnikele (politsei, kohus, kool)
KE	Ennetustegevus, rehabilitatsiooni- ja kriisiabikeskuste võrgustik
RE	Lähisuhtevägivalla vähendamine eelkõige koolis, nõustamis- ja toetamissüsteem, naiste varjupaikade rahastamine, sootundlikkuse /-teadlikkuse nõudmine politseilt
SDE	Naistevastase vägivalla vähendamine, inimkaubanduse vastane seadus

Arvestades, et

- 1) Eesti on liitunud Euroopa Nõukogu inimkaubandusvastase konventsiooniga (2010.a.), mille eesmärgiks on ennetada inimkaubandust ja selle vastu võidelda, kaitsta inimkaubanduse ohvrite inimõigusi ja edendada nii riigisisest kui ka rahvusvahelist inimkaubandusevastast koostööd;
- 2) praeguses Riigikogus on loodud inimkaubanduse vastane saadikurühm, mis osaleb vastavas Euroopa Liidu liikmesriikide parlamendiliikmete üleeuroopalises võrgustikus;
- 3) 2010.a. vastuvõetud Eesti kriminaalpoliitika arengusuundades pööratakse muuhulgas kõrgendatud tähelepanu inimkaubandusele ning isikuvastastele kuritegudele, sealhulgas perevägivallale;
- 4) Euroopa Komisjon nõuab inimkaubanduse ohvrite paremat kaitsmist⁸, töötab välja uut direktiivi kuritegude määratlemiseks, süüdistuste esitamiseks, täpsustamaks ohvri õigusi, kaitset, aga ka ennetustegevust ja järelevalveinstitutsioone võib olla tõenäoline ka siseriikliku seaduse väljatöötamine ja vastuvõtmine.

---

⁸ Nõukogu direktiiv 2004/81/EÜ, 29. aprill 2004, elamisloa väljaandmise kohta pädevate asutustega koostööd tegevatele kolmandate riikide kodanikele, kes on inimkaubanduse ohvrid või kelle ebaseaduslikule sisserändele on kaasa aidatud

1.2. Naiste ja meeste majanduslik sõltumatus

Valdavalt on naiste potentsiaalset majanduslikku olukorda puudutavad nõudmised seotud sotsiaalkaitsesüsteemidega, mille üldine põhimõtteline ülesanne on niikuinii indiviidide võimaluste ühtlustamine, seetõttu on enamus teemakohaseid seisukohti väljendatud just pensionide ja hüvitiste kontekstis. Vaid ühel erakonnal (SDE) on sõnaselgelt nõudmine vähendada soolist palgalõhet. Naisettevõtjate spetsiifilistele probleemidele ja/või naiste osakaalu suurendamisele ettevõtjate hulgas ning naisettevõtluse edendamisele tähelepanu ei pöörata.

EER teeb ettepaneku kehtestada nn riiklik kodanikupalk, mis tagaks kõigile kindlustunde. Seda lisaks pensionitele ja emapalgale, alles jääks ka haigushüvitised, töötuskindlustushüvitised ja puudega seotud hüvitised. Kas kodanikupalka saavad lapsed, eakad, puuetega inimesed, nende hooldajad, töötud, puudustkannatavad isikud või antakse seda tõepoolest kõigile kodanikele – see on ühiste arutelude koht.

Nn. kodanikupalk asendaks praegused toimetuleku- ja sotsiaaltoetused. Kodanikupalk (ehk põhisissetulek) oleks riigieelarve kaudu rahastatav riiklikku sissetulek, mida on õigus saada igal üksikul kodanikul, ilma et ta peaks tõendama, et kannatab puudust, ning ilma et ta oleks kohustatud töötama. See peaks kindlustama elamiseks vajaliku **miinimumi** ja võimaldama seeläbi ühiskonnast osasaamist. (Ühtlasi tähendaks 9,3 miljardi kroonist lisakulu riigile, milleks raha saaks keskkonnasaaste suurema maaksustamise arvelt)⁹

Arvamus nn. kodanikupalga osas soolisest aspektist puudub, kuigi põhimõtteliselt võiks seda rakendada teatud piirkondades elavatele inimestele, nagu ka Põhjamaades makstakse põhjapoolsemate piirkondade elanikele teatud lisasummasid. Sõnakasutus “emapalk” erakonna platvormis maksab aga ilmselgelt lõivu argikeeles levinud stereotüüpsele väljendile korrektse tähendusega sõna “*vanemahüvitise*” asemel.

Rahvaliid, kes on vääramatul seisukohal, et ühiskonna protsessid peavad olema allutatud ühele eesmärgile – “inimese elukvaliteedile ja vaimsele arengule”, ning soovib samas ellu viia rahvastiku- ja perepoliitikat, mis toetab tugevat perekonda ja soodustab rahvastiku kasvu, teeb ettepaneku võrdsustada laste kasvatamine tööga ning riiklikus pensionikindlustuses (I sambas) seada sisse uus pensionilisa – lapsepension.

⁹ Lahtvee, V. Mis asi on kodanikupalk? EPL, 10. veebruar 2011 <http://www.epl.ee/artikkel/588197>

Ollakse seisukohal, et õpetaja väärtustamine peab avalduma palgas, mis tagab talle nii igakülgse toimetuleku kui ka võimaluse erialaseks ja kultuuriliseks enesearendamiseks.

Arvamus: Kuna õpetajaskonna enamuse moodustavad naised, võib EER-i nõudmine küll mõjutada palgaerinevuste vähenemist, kas ja kuidas nn. lapsepension suurendab naiste majanduslikku sõltumatust, on ilma statistikata raske öelda. Ei ole üheselt selge, kellele ja kuidas seda pensioni maksma hakataks- kas emadele või isadele, sest lapsi peaks kasvatama ju mõlemad. Kas see sel juhul tasanduks sooline lõhe tulevastes pensionides või mitte? Juhul, kui on tegemist õnnelikult kooselava paariga, on ju õigem selline lapsepension lasta määrata hoopis isale (vanaisale), kelle pension on suurem.

Ilmselgelt on igale naisele olulisem olla sõltumatu oma majandusliku olukorra poolest ka varasemal eluperioodil kui pensioniiga. Arvestades, et naiste väiksem pension tuleneb lähitulevikus nende praegusest diskrimineerimisest palga maksmisel (just väikelastega emad teenivad vähem kui näiteks ilma lasteta naised), oleks siis kunagi tulevikus väike kompensatsioon nagu õigustuseks praeguse soolise palgavahe püsimisele. Nii ei lähtuta euroopalikest eesmärkidest, vaid püütakse säilitada ühiskonnale tegelikult tunduvalt kallimaks minevaid stereotüüpeid soorolle (sh. jätkuvat segregatsiooni tööturul, naiste hariduse väiksemat väärtustamist jms.).

Laste hooldamise tõttu tööturult eemale jäämine on siiski suhteliselt lühiajaline, kui just pole tegemist nn paljulapselise perega, kus tavapäraselt ema muutub majanduslikult mitteaktiivseks ja hiljem ei pöördugi tööturule tagasi. Teatavasti on suur osa naisi mitteaktiivsed ka seetõttu, et peavad hoolitsema vanemate pereliikmete või nt. puudega laste eest.

Isamaa ja Res Publica Liidu poolt pakutakse välja nn. emapensioni kui õiglast ja vajalikku Eesti rahva kestmiseks ja nn. lesepensioni sisseseadmise kohta arutelu alustamist eakate ühendustega. Erakonna seiskoht on, et “lasepension kompenseeriks üksikuks jäänud abielupaari liikme täiendavaid kulutusi toimetulekuks. Lasepensionit tasutaks riikliku pensionikindlustuse vahenditest.”

Valimisplatvormis rõhutatakse emade õiguste kaitset: “Osutame kaitset nendele lapseootel emadele, keda tööandja diskrimineerib. Taastame erasektoris töötavatele lapseootel emadele samad õigused, mida riik pakub avalikus sektoris.” Soovitakse muuta paindlikumaks, vanemahüvitist nii, et vanemahüvitist saaks kasutada pikema perioodi jooksul. Põhjenduseks, et praegune vanemahüvitise süsteem hoiab emad liiga jäigalt tööturult eemal ega lase peredel endil otsustada, kuidas parimal viisil ühitada töö- ja pereelu. Lubatud on luua riiklik elatise tagamise fondi nende perede toetuseks, kus lahutatud või perest eraldi elav vanem ei maksa lapsele elatisraha.

Õiguspoliitika all on eesmärgina sõnastatud “läbipaistev ja õiglane Eesti, kus on tagatud inimeste võrdne kohtlemine ja põhiõiguste kaitse.”

Arvamus: Vanemahüvitise saamise ajaline paindlikkus on väga positiivne, samuti seisukoht, et emad ei tohiks tööturul liiga kauaks eemale jääda. Kui sellele lisada nõue, et põhiõiguste kaitse oleks tagatud, seega siis ka õigus mitte olla soolisel alusel diskrimineeritud ja kehtiks naiste ja meeste võrdse kohtlemise normidest kinnipidamine tegelikkuses, on kahtlemata tegemist eesmärkidega, mis langevad kokku inimeste majandusliku sõltumatusse saavutamiseks.

Arusaamatuks jääb, mille poolest on praegustes seadustes erinevad õigused lapseootel emadele era- ja avalikus sektoris. Soolise võrdõiguslikkuse seadus kehtib mõlemas, kuigi riiklikku järelevalvet normide täitmise üle ei ole kummaski sektoris. Elatisrahade saamine vähendab kahtlemata soolist ebavõrdsust, sest enamus üksikvanematest on naised. Seega on ettepanek positiivne.

Küsitavusi tekitavad aga nii nn. **lesepensioni idee** kui **emapensioni** sätestamise ettepanekud.

Lesepensioni puhul oleks tegemist uue (aga suhteliselt vanamoelise, II MS järgse) pensioniliigiga, kus siis vanaduspensionäri surma korral tema pensionärist lesk saaks/võiks oma vanaduspensioni kadunud abikaasa (suurema) vanaduspensioni vastu välja vahetada (ilmselgelt eeldusel, et nende abielu on kestnud teatud arv aastaid).

Eestis kehtib praegu süsteem, mis arvestab individuaalset panust (vanaduspension sõltub igapäevse tööpanusest ja makstud sotsiaalmaksust) ja võimaldab mitmete asjaolude muutmisel (muutumisel) ka individuaalset toimetulekut.

Lesepension kannab sõnumit, et naisel on loomulik olla mehe ülalpeetav või teenida mehest väiksemat palka, mis omakorda mõjutab naiste väljavaateid tööturul.

Riiklik pensionifond kujuneb jooksva finantseerimise põhimõttel - tööeas inimesed maksavad pensioni oma vanemate põlvkonnale. Seega ei kogu töötajad ise raha oma pensionipõlviks, vaid lähtutakse põlvkondade solidaarsusest. Lesepension tähendaks sisuliselt seda, et suurendatakse ühete pensioni teiste arvelt. Ilmselgelt oleks sotsiaalselt ebaõiglane, kui näiteks enam-vähem ühesuurust pensioni hakkaksid saama 40-aastase tööstaažiga naine ning tunduvalt väiksema tööstaažiga naine, kes oli teatud arv aastaid abielus 40-aastase tööstaažiga mehega.

Erakonna platvormis ei ole selgitatud, millisel eesmärgil sellist pensioniliiki soovitakse sisse viia. Juhul, kui see on mõeldud registreeritud abielu väärtustamiseks, oleks see ikkagi ebaõiglane.

Pille Liimal on teemat kommenteerinud järgnevalt¹⁰: Meeste ja naiste pensionipõlve sissetulekute vahesid saab vähendada ka pensionisüsteemi moonutamata ja ebaõiglust juurde tekitamata. Seda eelkõige abinõudega, mis tagavad naistele ja meestele võrdse töö eest võrdse palga, nende võrdse kohtlemise tööle värbamisel ja edutamisel ning võimalused laste kasvatamise ja tööelu sujuvamaks ühitamiseks. Lesepension paraku süvendaks naiste sõltuvust abikaasadest ning soosiks ka pikemas plaanis hoiakuid, mis määravad paljud naised vähese maine ja madala palgaga töövaldkondadesse ning sunnivad neid tulevikus leppima ka meestest pisema pensioniga.

Ettepanek nn. **emapensioni** kohta ei pruugi olla kooskõlas EL õiguse ja võrdse kohtlemise põhimõttega.

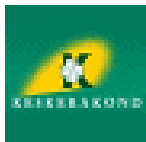
¹⁰ Liimal, P. Ebaõiglane lesepension. EPL 28.november, 2001. <http://www.epl.ee/artikkel/92081>

Kui otsustada nimetuse „emapension“ alusel, siis on tegemist nii otsese kui kaudse diskrimineerimisega. Esimesel juhul on diskrimineeritud mehed, teisel aga naised, kelles nähakse peavastutajat lapse eest hoolitsemisel, süvendades veelgi nende madalamat staatust tööturul. Ettepanek on diskrimineeriv ka nende naiste suhtes, kes lapsi ei saa või ei soovi saada (ükskõik, mis põhjusel, nt. tundes suurt vastutust nende üleskasvatamise eest).

Nn. lisapensioni administreerimise kulude kohta praegu ettepanekus arvestus puudub. Kuigi ilmselt nähakse ette võimalust, et emapensioni kasutab lapse isa, hooldaja või eestkostja (siis isapension, hooldajapension, eestkostjapension?), pole meie muutunud peremudelite puhul seda kuigi lihtsalt võimalik juurutada. Lapsed kasvavad koos bioloogiliste õdede-vendadega, kasuõdede ja –vendadega, koos järjekordse kooselupartneriga saadud lastega jne. ning seda, kes, kui kaua ja kelle lapsi kasvatab, on ilmselgelt keeruline kindlaks teha.

Juba praegu on pensioni suurus sõltuvuses ka laste arvust, ehk mida rohkem lapsi, seda suurem staaž ja suurem pension. Samuti saavad paljulapselised vanemad täna kehtiva seaduse kohaselt varem pensionile.¹¹

Igal juhul on ühiskonnale saadetud sõnum otseselt sooliselt diskrimineeriv ja vastuolus sooliste stereotüüpide ja hoiakute vähendamise eesmärgiga. Ei suurenda ka naiste ja meeste majanduslikku iseseisvust.

Keskerakonna valimisplatvormis on alateema „Sotsiaalne tasakaal“ all sõnastatud seisukoht, et „riik peab tagama sotsiaalse turvalisuse igale inimesele, sõltumata tema vanusest, soost, rahvusest, elukohast, jõukusest, võimekusest ja tervisest.“

Valimisplatvormis on ette nähtud sellise süsteemi loomine, kus riik maksab üksikvanemale toetust ja nõuab sisse kohtu poolt välja mõistetud alimendid.

Naiste paremat sissetulekut mõjutavad praeguses segregeerunud tööturu kontekstis ka lubadused tagada lasteaiatöötajatele riiklikult kehtestatud palgamäärad, kehtestada õpetajate töötasu alammäär vähemalt vabariigi keskmise töötasu tasemel ja tagada arstidele ning õdedele väärikas palk.

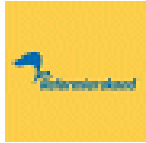
Lubatakse seadustada „lesepension“ – võimaldamaks pensionäridest abikaasadel ühe abielupoole surma korral saada suuremat pensioni abikaasa pensioni arvel.

Arvamus: Elatisrahade saamine vähendab kahtlemata soolist ebavõrdsust, sest enamus üksikvanematest on naised. Seega on ettepanek positiivne.

Lesepensioni puhul kehtivad aga samad küsimused, mis IRL'i valimislubadustegi puhul, seega ei ole see kooskõlas naiste ja meeste majandusliku sõltumatus/iseseisvuse eesmärgiga. Lisaks veel ka tähenduslik sõnum naiste kui madalama staatusega inimeste kohta.

¹¹ Pevkur, H. Pensioniidee on toores. Postimees, 10.11.2009 <http://www.postimees.ee/?id=186308>

Seoses Keskerakonnaga jääb arusaamatuks, miks ollakse seisukohal, et noorema põlvkonna madala ja keskmise palga saajad peaksid kinni maksma vanema põlvkonna kõrgemapalgaliste töötajate ülalpeetavaid, kes siis näiteks lisaks toitjakaotuspensionile saaksid ka lesepensioni.

Reformierakonna platvormis rõhutatakse soovi pakkuda “igäuhele võrdset võimalust vabaks eneseteostuseks.”

Seoses tööturuga lubatakse kujundada õiglaselt ümber eri- ja sooduspensionite süsteem, et tagada võrdsem kohtlemine kõigile pensionieas olevatele inimestele, samuti soovitakse hoida tööturul aktiivsena töövõimelisi ja hea väljaõppega inimesi.

Peetakse oluliseks vanemahüvitisi, aga pigem kui töö- ja pereelu meedet.

Lubatakse arendada lastehoiuteenuse kõrval ka teisi peredele suunatud teenuseid, sh luua täiendavaid võimalusi eakate kvaliteetseks päevahoiuks ja toetada pikka aega lastega kodus olnud emade tööturule tagasipöördumist.

Lubatakse muuta õiguspõhiste analüüs seadusloome kohustuslikuks osaks.

Platvormis mainitakse õpetajakutset väärtustavat palgapoliitikat, aga seda eesmärgiga, et õpetajaks sooviksid minna oma ala parimad.

Arvamus: Sooduspensionide süsteemi ümberkorraldamine võib küll vähendada vahesid naiste ja meeste pensionides, aga ilmselgelt meeste kahjuks, kes eripensionide saajatest praegu suurema osa moodustavad.

Arvestades, et eluaegses õppes osalevad praegu pigem naised kui mehed ja et neil on ka keskmiselt kõrgem haridus, on kahtlemata positiivne soodustada võimalikult pikaajalist tervist ja töötamist ka peale pensionipõlve. See aga eeldab ka tööandjate väärtushoiakute suurt muutmist. Meetmeid, mis sellele oleksid suunatud, ei ole kirja pandud.

Hooldusteenuste pakkumine võimaldab tööturule siirduda neil, kes praegu on sunnitud erinevate hoolduskohustuste tõttu mitteaktiivseks jääma ja need on enamasti naised.

Juhul kui ellu viiakse palgapoliitika, mille tõttu tõusevad õpetajate palgad, võib sellel olla mõningane mõju soolisele palgalõhele. Rahvusvaheline kogemus ja uuringud küll väidavad, et eelkõige peavad mingile kutsealale minema mehed ja alles seejärel hakkavad tõusma ka palgad.

Ei ole selge, kas õiguspõhiste analüüs hõlmaks ka sotsiaalsete mõjude analüüsi ja soopõhist lähenemist, kuna seni on seda järjekindlalt eiratud.

Sotsiaaldemokraatlik Erakond toetab oma programmis õiglase palgapoliitika juurutamist Eestis.” Õiglase palgapoliitika põhimõtete järgi (Euroopa Sotsiaalharta art. 4) peab enamus Eesti töötajatest (90%) saama palka vähemalt 60% Eesti keskmisest palgast. Alampalk ei tohi jääda alla 45% keskmisest palgast, et vältida suurenevaid palgalõhesid. Töösuhete

reguleerimine peab lisaks seadustele põhinema ka kollektiivlepingutel” Lubatakse tõsta alampalkade määrasid.

Sotsiaaldemokraatliku erakonna platvormis on ettepanek anda Tööinspeksioonile järelevalveõigus selle üle, kas iga tööandja maksab oma nais- ja meestöötajatele võrdväärse töö eest võrdset palka, põhjendades seda põhiseaduses kehtestatud normiga : “ Kuivõrd põhiseaduse kohaselt peavad töötingimused olema riigi kontrolli all, tagame riikliku järelevalve ka töölepingute sisu teiste osade üle”.

Lubatakse aidata üksi last kasvatavat vanemat juriidilise abiga juhul, kui teine vanem hoiab kõrvale elatisraha maksmisest. Lubatakse tugevdada riigi funktsioone mittemaksva vanema mõjutamisel ning pikendada riigipoolse elatisabi maksmise perioodi.

Lubatakse võtta kõrgharidusega kultuuritöötajate palgaläbirääkimiste lähtepunktiks Eesti keskmise palk, ühtlasi sõlmida riigitöötajate ametiühinguga palgaleppe põhimõttel, et töötaja põhitasu oleks vähemalt 80% saadavast töötasust.

Erakonna majanduspoliitika visioonina on nähtud, et “töösuhe tugineb töövõtja ja tööandja partnerlusele: töötajate esindajad on ettevõtetes kaasatud otsuste tegemisse, võimaldades olla ettevõtjatel edukad ning töötajatel saada tööpanuse eest väärilist tasu. Normiks on saanud võrdne kohtlemine tööturul: võrdse töö eest saab võrdset palka.”

Lubatakse toetada õiglase palgapoliitika juurutamist Eestis, et vältida suurenevaid palgalõhesid ja luua õppelaenude hüvitamise süsteem üliõpilasvanematele.

Arvamus: Riiklik järelevalve palga määramise aluste ja tingimuste üle kahtlemata vähendaks praegusi soolisi palgaerinevusi ettevõtete/organisatsioonide tasandil. Kui sellega kaasneks ka töö väärtuse hindamise meetodite soovitamise ja väljatöötamine Tööinspeksiooni poolt, oleks ettepanek kasulik igale tööandjale.

Elatisabi on samuti positiivne, kuigi mõelduna laste eest hoolitsemiseks, annab see suurema kindlustunde majanduslikuks toimetulekuks lapsi üksi kasvatavatele (enamasti) emadele.

Nii kultuuritöötajate , riigitöötajate kui üliõpilaste seas on suurem osakaal naistel, seetõttu võivad ettepanekud tagada nende senisest parema sissetuleku.

Tabel 1.2.1. Kokkuvõtte erakondade lubadustest seoses naiste ja meeste majandusliku sõltumatusega

Erakond	Seisukoht, nõudmine, lubadus
EER	Kehtestada riiklik kodanikupalk
ERL	Uus pensionilisa – lapsepension, õpetajate palgatõus
IRL	Emapension, lesepension, vanemahüvitise kasutamine pikema perioodi jooksul
KE	Elatisrahade riiklik fond, lesepension, pedagoogide ja lasteaiakasvatavate palgatõus
RE	Eri- ja sooduspensionide süsteemi ümberkorraldamine, (vanemahüvitis), õpetajate palk
SDE	Naistele ja meestele võrdväärse töö eest võrdne palk, õiglase palgapoliitika, tööinspeksioonile järelevalveõigus tagasi, õppelaenude hüvitamise süsteem, riigipoolse elatisabi aja pikendamine, juriidiline abi elatisraha saamiseks, kultuuri- ja riigitöötajate palk

Sotsiaalkaitse raames antud lubadused vajaksid põhjalikku õiguslikku analüüsi.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine sotsiaalkindlustuse valdkonnas ei piira nende sätete kohaldamist, mis käsitlevad naiste kaitset seoses raseduse ja sünnitusega. Selles suhtes võivad liikmesriigid vastu võtta erisätteid naiste kohta, aga ainult eesmärgiga, et kaotada ebavõrdne kohtlemine. Emapensioni puhul pole tegemist naiste kaitsmisega seoses raseduse ja sünnitamisega. EL õigus ei räägi midagi laste kasvatamisest – enamgi veel, vaid näeb ette, et isadel ja emadel jaguneksid hoolduskohustused võrdselt. Sama on sätestatud ka soolise võrdõiguslikkuse seaduses.

Lubatud on küll vanaduspensioniskeemidega seotud eelised, mis antakse lapsed üles kasvatanud isikutele; aga seegi lubab omandada õigust hüvitiste saamiseks vaid perioodide eest, mil töö oli katkestatud, seega pole mitte aluseks lihtsalt laste kasvatamise fakt vaid töötamise katkestamine...¹²

Just sotsiaalkaitse valdkonnas ilmnevad kõige eredamalt erakondade ideoloogilised seisukohad – erinevad on sõnumid, mida saadetakse teatud valijagruppidele, aga ka see, kas need sisaldavad viiteid stereotüüpsetele soorollidele või naiste madalamale staatusele.

---

¹² Nõukogu direktiiv 19. detsember 1978, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte järk-järgulise rakendamise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas (79/7/EMÜ)

Nõukogu direktiiv, 24. juuli 1986, meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta kutsealastes sotsiaalkindlustusskeemides (86/378/EMÜ)

1.3. Töö- ja pereelu ühitamine

Erakond Eestimaa Rohelised on küll seisukohal et Eesti ühiskond on tugev ja kindel, kui igale inimesele – olgu ta vana või noor, puudega või mitte, on olemas Eesti elu edendav töökoht, aga otseselt töö- ja pereelu ühitamise teemat ei käsitle.

Rahvaliid peab oluliseks tagada riiklik järelevalve ja tänapäeva tingimused laste kasvatamiseks, mitmekülgse hariduse omandamiseks, tervise edendamiseks, pere loomiseks ja kodu rajamiseks, vääriliselt tasustatava tööga kindlustamiseks ning vabaks eneseteostuseks, aga töö- ja pereelu ühitamise teemat ei puuduta.

Küsitavusi tekitab küll riikliku järelevalve kehtestamine nimetatud valdkondadele, oletatavasti on tegemist ebatäpse sõnastusega.

Isamaa ja Res Publica Liidu valimisplatvormis on väljendatud soovi muuta vanemahüvitist paindlikumaks, seda on põhjendatud vajadusega hoida ära emade liiga pikaajaline tööturult eemalolemine. Seisukoht on, et pered ise peavad otsustama, kuidas parimal viisil ühitada töö- ja pereelu.

Platvormis toetatakse kohalike omavalitsuste investeeringuid lasteaedadesse ja -sõimedesse regionaalarengu fondidest. Ühtlasi peetakse vajalikuks, et lapsi abistaks rohkem õpetajaid ja spetsialiste ning seisukohta, et sama pere lapsed saagu samasse lasteaeda. Lubatakse toetada ka alternatiivseid lastehoiuvõimalusi ning teha lastehoiu reeglid inimlikumaks ja vähem bürookraatlikuks, samuti ka muuta peresõbralikumaks haige lapse hooldamise võimalused.

Arvamus: Arvestades emaksolemise rõhutamist erakonna ideoloogias (“IRL kaitseb traditsioonilisi pereväärtusi”) ja eeldust, et naistel ja meestel on selliste väärtuste valguses lapsehooldusküsimustes võrdsed valikuvõimalused, võib kogu töö- ja pereelu ühitamise küsimust näha ikkagi naiste spetsiifilise probleemina.

Tunnustada tuleb väikest, aga olulist seika – nõuet, et sama pere lapsed võiksid saada samasse lasteaeda – mis hoiab igal juhul kokku töövälisest aegast.

Milliseid haige lapse hooldamise võimalusi peetakse peresõbralikemateks, erakonna seisukohast ei ilmne. Kas võib olla siin tegemist näiteks töö- ja pereelu ühitamiseks mõnedes lääneriikide ettevõtetes rakendatava kokkuleppega, mille puhul töötajate tööpanust hinnatakse kõrgemalt kui meditsiinilise ettevalmistusega lapsehoidja tasu, keda siis ettevõtte poolt palgatakse haiget last hooldama, seisukohast ei selgu.

Keskerakond on teema “Perekond ja kodu” all lubanud taastada 10-päevase tasustatud isapuhkuse.

Lubatud on soodustada pikapäevakooli loomist koolide ja noortekeskuste juurde ja tagada nendes koha igale soovijale, samuti oluliselt suurendada noortelaagrite ja õpilasmalevate riiklikku kaasrahastust.

Samuti on lubatud tagada igale soovijale lasteaiakoht ja luua riiklikult toetatav koolibussiliinide võrk.

Arvamus: Valimisplatvormis nimetatud meetmed võivad positiivselt mõjutada suhtumist isarolli ja lubada koolieas õpilaste vanematel töötada enam täistööajaga või lahendada koolivaheajal kerkivaid probleeme, kui lapsevanematel ei õnnestu saada puhkust samaks ajaks.

Reformierakonna valimisplatvormis on ühe eesmärgina kirjas – luua Eestist peresõbralik riik.

Lubatakse majanduslike võimaluste tekkimisel jätkata programmi „Iga lapsele lasteaiakoht!” – “iga lasteaiaealine laps peab saama oma koduomavalitsuses käia soojas, valgus ja lapse arengut toetavat mängu- ja õpikeskkonda pakkuvas lasteaias, ” selleks nähakse ette koondada omavalitsuste infokeskkonnad ühtsesse lapsehoiu infosüsteemi. Reformierakond peab õigeks, et ühe pere lastel on õigus käia samas lasteaias.

Valimisplatvormis on lubatud jätkata lapsehoiuvõimaluste paindlikumaks muutmist, et aidata vanemad kiiremini tagasi tööturule ja seeläbi suurendada perede sissetulekuid.

Pere- ja tööelu ühitamise võimaluste edasiarendamisele pühendatud alateemas on kirjas erakonna seisukoht, mille kohaselt riik saab veelgi tõhusamalt perede heaolule kaasa aidata, pakkudes täiendavat tuge töö- ja pereelu paremaks ühitamiseks, ennekõike arendades lastehoiuteenuse kõrval ka teisi peredele suunatud teenuseid ning väärtustades peresõbralikkust ühiskonnas tervikuna.

Peresõbralike ettevõtete riiklikuks tunnustamiseks lubatakse kehtestada peresõbraliku ettevõtte tunnistus, põhjendusega: “... nii teab iga lapsevanem töökohta valides, kus tema väärtust hinnatakse ja vajadusi mõistetakse”.

Lubatakse toetada pikka aega lastega kodus olnud emade tööturule tagasipöördumist. Lubatakse tagada kiire kaugtöö võimalused kogu Eesti territooriumil.

Arvamus: Lisaks positiivsetele tavameetmetele (lastehoiuvõimalused) on välja käidud idee peresõbraliku ettevõtte riiklikuks tunnistamiseks. Seda tehakse küll praegugi, aga mitte nii kõrgel poliitilisel tasemel – (nt Pere ja Kodu, Äripäeva ning Ariko Marketingi ühisküsitluste põhjal selgitatakse igal aastal välja nn. peresõbralik ettevõtte). Juhul, kui sellesse lülitatakse ka rahvusvaheliselt üldtunnustatud nais- ja meestöötajate võrdse kohtlemise kriteerium, ning tööandjatele suunatud seminarid, et teavitada neid töö- ja pereelu ühitamise võimalustest ja kasulikkusest oleks see ühiskonnas igal juhul positiivselt mõjus ja nähtav tegu.

IKT lahendused kaugtöö võimaldamiseks eeldavad samuti tööandjate-poolsete suhtumiste muutumist ja selle mõistmist, et igasugune võimalikult paindlikum töökorraldus mõjutab positiivselt töötajate töemotivatsiooni, tööaja efektiivsemat kasutamist, töölt puudumiste vähenemist ja töötulemuste paranemist.¹³

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valimisplatvormis nimetatakse töö- ja pereelu ühildamise eesmärki soolise võrdõiguslikkuse alateema all, nimetades eesmärgina ära emadele senisest suurema võimaluse töölkäimiseks ja isadele lastega tegelemise võimaldamise.

Hariduspoliitika raames lubatakse taastada lasteaegade riiklik toetusprogramm, et tagada kõigile soovijatele söime- ja lasteaiakohad ning tagada omavalitsustele vahendid pikapäevarühmade avamiseks.

Lubatakse muuta vanemahüvitise maksmist paindlikumaks nii, et hüvitist saaks osadeks jagatult välja võtta kuni lapse 8 aastaseks saamiseni.

Lubatakse jätkata enda algatatud riiklikku programmi „Igale lapsele lasteaiakoht“, millega suurendatakse riiklike investeeringuid lasteaedadesse ja lihtsustada alternatiivsete lastehoiuvõimaluste kättesaadavust (perehoid, mängutoad jne).

Programmis lubatakse suurendada ka eakatele mõeldud teenuseid, sh. koduhooldusteenuse mahtu, ning suurendada koduõenduse ja hooldusteenusele tehtavaid investeeringuid krooniliste haigete raviks kodustes tingimustes. Samuti nähakse ette luua riigi, omavalitsuste, ettevõtjate ja eraisikute koostöös süsteem, mis teeb hooldekodud ja pansionaadid kõigile soovijatele kättesaadavaks.

Lubatakse laiendada lastevanemate, õppurite, pensionäride ja puuetega inimeste võimalusi töötada osalise ja paindliku tööajaga.

Arvamus: Tähelepanu pööramine nii emade kui isade töö- ja pereelu ühitamisele lubab oletada, et arvesse võetakse nende senised erinevad võimalused. Positiivne on ka vanemahüvitise saamise perioodi pikendamine ning paindlike töövormide laialdasem rakendamine.

¹³ MTÜ Eesti Kaugtöö Ühing. Ettepanekud kaugtöö edendamiseks. Tallinn, 2008. http://www.telework.ee/public/Ettepanekud_kaugt__edendamiseks.pdf

Töö- ja pere-elu ühitamise seisukohalt on lastehoiuteenuste kõrval üha olulisemaks muutumas ka kodus hooldust vajavate isikute tõttu töölt eemale jäämine. Seega on nii koduhoolduse kui hooldekodudele suunatud meetmed sellised, mis lubavad pereliikmetel oma töökarjääri jätkata.

Valimisplatvormist ei selgu kahjuks seisukoht, mida kavatsetakse teha tasulise isapuhkusega, kas seda kavatsetakse rakendada ja kuidas (eesmärk, et isadel oleks senisest suurem võimalus lastega tegeleda, on aga sõnastatud).

Tabel 1.3.1. Kokkuvõtte erakondade lubadustest seoses töö- ja pereelu ühitamisega

Erakond	Seisukoht, nõudmine, lubadus
EER	
ERL	
IRL	Paindlikum vanemahüvitis, lasteaedadesse investeerimine, alternatiivsete lastehoiuvõimaluste toetamine, peresõbralikum haige lapse hooldamine
KE	Taastada 10-päevane tasustatud isapuhkus, pikapäevakoolide loomine, lasteaiakoht, koolibussiliinide võrk
RE	Igale vajajale lasteaiakoht, lapsehoiu infosüsteem, ühe pere lapsed samas lasteaias, muud peredele suunatud teenused, peresõbralike ettevõtete riiklik tunnustamine, pikka aega lastega kodus olnud emade tööturule tagasitoomine, kaugtöö võimalused kogu Eestis
SDE	Emadele suurem võimalus tööl käimiseks, isadele lastega tegelemiseks, lasteaedade riiklik toetusprogramm, pikapäevavõimaluste avamiseks vahendid KOV-idele, paindlikum vanemahüvitis (kuni 8a.), alternatiivsed lastehoiuvõimalused (perehoid, mängutoad), koduhooldusteenused eakatele, hooldekodude ja pansionaatide kättesaadavus, paindlikum tööajakorraldus

Töö- ja pereelu ühitamise teema ühisjooneks on eelkõige lastehoiuteenuste parandamine ja pikapäevavõimaluste ning muude hooldusteenuste pakkumine, tunduvalt vähem on puudutatud tööandjate-poolseid meetmeid ja/või nende teadlikkuse tõstmist näiteks paindlikest töövormidest.

Suuremat paindlikkust vanemahüvitise kasutamisel pooldavad IRL, EER ja SDE, aga isadele pööravad tähelepanu vaid KE ja SDE.

See, et lubatakse pikka aega tööturult eemal olnud emade toetamist tööturule tagasipöördumisel, võib tekitada arusaama, et pikka aega laste- või teiste pere hoolduskohustuste tõttu eemal olnud mehed samalaadset toetust ei saa. Selliselt kasutatud sõnastus võib tähendada küll väljakujunenud olukorra (ja stereotüüpidega) arvestamist, aga on olemuslikult ikkagi mehi ja isasid või muudel põhjustel tööturult eemal olnud naisi diskrimineeriv. Soodustuste pakkumine ainult laste tõttu tööturult eemaloleku alusel võib aga jätta tähelepanuta muud samalaadsed põhjused.

1.4. Sooline tasakaal otsustusprotsessides

Naiste alaesindatust poliitiliste otsuste vastuvõtmisel peetakse EL-s demokraatia puuduseks. Tasakaalustatum osalemine majandusotsuste tegemisel ning teaduses on seotud parema konkurentsivõime ja innovatsiooniga.

Sotsiaaldemokraatlik Erakond taotleb selgesõnaliselt soolist tasakaalu otsustusprotsessides, seades eesmärgiks, et kõigis esinduskogudes on ühe sugupoole esindajaid vähemalt 40%.

Lubatakse tagada üleriigilistele kodanikeühendustele sõnaõigus Riigikogu komisjonide töös, suurendades ühtlasi Riigikogu töö demokraatlikkust ja avatust. Lubatakse seadusandlikud otsused võtta vastu toetudes avalikule arutelule ja mõjude analüüsile ning kaasates otsuste ettevalmistamisse kodanikuühenduste esindajad ja asjatundjad.

Lubatakse sätestada, et Riigikogus arutlusele tulevatele olulisematele seaduseelnõudele lisab esitaja analüüsi selles kavandavate muutuste sotsiaalsete mõjude kohta, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse vaatekohast.

Erakond Eestimaa Rohelised seavad eesmärgiks parandada osalusdemokraatia võimalusi, tehtud on ettepanek valida ühetaoliselt küla- ja külakonnavanemaid ning asumivanemaid, et anda otsutusvõim neile, kellele kuulub kogukonna hääl ja usaldus.

Arvamus: Kuna kohalikul tasandil on naised sageli aktiivsemad, võib see nõudmine suurendada ka nende arvu otsustamisel.

Tabel 1.4.1. Kokkuvõtte erakondade lubadustest seoses soolise tasakaalu saavutamise
otsustusprotsessides

Erakond	Seisukoht, nõudmine, lubadus
EER	parandada osalusdemokraatia võimalusi, otsutusvõim neile, kellele kuulub kogukonna hääl ja usaldus
ERL	
IRL	
KE	
RE	
SDE	võrdne esindatus kõigis poliitikavaldkondades ning poliitilistes tegevustes, kõigis esinduskogudes ühe sugupoole esindajaid vähemalt 40%.

Demokraatia- alased teemad ei tundu üldse olevat erakondade tähelepanu all. Tööturu vertikaalse segregatsiooni vähendamisele võib mõjuda SDE tasakaalustatud esindatuse nõue eri valdkondade esinduskogudes, muutes kaudselt ettekujutusi stereotüüpssetest soorollidest ning naistele ja meestele sobivatest ametikohtadest. Ka soolise tasakaalu saavutamine majandus- ja teaduse tippasanditel on jäänud tähelepanu alt välja.

1.5. Sooliste stereotüüpide kaotamine hariduses, koolitustes

Suur osa soolise ebavõrdsuse põhjustest tuleneb müütidest, eelarvamustest ja aegunud stereotüüpsetest hoiakutest-arusaamadest, mis väljenduvad nii hariduses, kultuuris, meedias kui ka tööturul.

Tegemist on horisontaalse teemavaldkonnaga (läbiva eesmärgina), mida tuleb arvesse võtta paljude meetmete puhul. Kõige vahetumalt on stereotüüpide muutmine seotud hariduse/kasvatuse sisu ja eesmärkidega. Alljärgnevalt olulisematest seisukohtadest seoses hariduspoliitikaga, mis potentsiaalselt võivad olla ka seotud stereotüüpide kaotamisega.

Erakond Eestimaa Rohelised on seisukohal, et hariduses ei tohi kedagi jätta maha, sest “tark majandus toetub ainult tarkadele inimestele” ja arvab, et õppeprotsess kooli alumisest ülemise astmeni tuleb muuta konkurentsi õhutavalt individuaalõppelt koostöövõimet arendavaks rühmaõppeks, muuta õppeprogrammid paindlikuks ja isiksusekeskse õppe kaudu vähendada poiste väljalangevust koolist”.

Arvamus: On positiivne, et EER on märganud soolist ebavõrdsust, kuigi senistes rahvusvahelistes uuringutes ei ole selgunud, et isiksusekeskne õpe vähendaks poiste koolist väljalangevust (probleem pole uus ja sellega on tegeletud aastakümneid mujalgi), pigem sõltub nii poiste kui tüdrukute õppimine sellistest õpetamis- ja kasvatusmeetoditest, kus rõhutatakse loovust, huumorit, põnevust, mängulisust ja kujutlusvõimet. Kool on üks väheseid kohti, kus teadlikult saab vähendada aegunud stereotüüpe - kui eesmärgistatult tegeleda nende oskustega, millest poistel ja tüdrukutel praegu vajaka jääb – esimestel suhtlemis- ja empaatiavõimest, teistel enesekehtestamisest ja julgusest kanda vastutust. Selleks on kahtlemata rühmaõppe-meetodid paremad kui loengulaadne paljalt intellektuaalsete teadmiste vahendamine.

Rahvaliit peab vajalikuks viia praegune nn. mälupõhine õppesüsteem õpilaskesksesse, loovat maailmatunnetust edendavale alusele. Erakond on seisukohal, et sõbraliku õpikeskkonna kujundamisega koolides toetatakse noorte õppimissoovi ning vähendatakse koolist väljalangevust.

Isamaa ja Res Publica Liit peab oluliseks, et hariduses oleks rõhk ka õpilase arengut toetaval väärtuskasvatusel.

Lubatakse viia ellu uuenduslikud õppekavad, et põhikooliõpilaste aineõppekoormus väheneks ning kooli pakutud loominguks võimalused tekitaksid õppimise vastu veel suuremat huvi, gümnaasiumis oleks aga õpilasel võimalik teha senisest palju rohkem valikuid. Ollakse seisukohal, et lasteaed peab toetama nii laste loovuse kui ka väärtussüsteemi arengut.

Arvamus: igasugune areng tähendab ka väärtuste omandamist, iseasi, milliste. Erakond ei ava siin ega ka mujal, millised on need alusväärtused, mida siis arendada tuleks. Kooli peetakse eluks ettevalmistuseks, ent see, mille poole õhutatakse täna püüdlema – edukus, domineerimine, konkurents –, rajaneb meestekeskse maailma väärtusmudelile

Keskerakond lubab tagada haridusasutustes senisest enama sotsiaalpedagoogide, koolipsühholoogide, logopeedide, abiõpetajate jt töölerakendamise, et edendada õpilaste õpisuutlikkust ja õppetöö kvaliteeti ning võimaldada õpetajatel keskenduda vahetule õppetööle.

Arvamus: kõik nimetatu on vajalik, sest õpetajad on ülekoormatud, aga ei pruugi olla suunatud õpetamise/kasvatamise sisu muutmisele.

Reformierakond rõhutab Põhjamaade parima majanduskeskkonna saavutamise kontekstis vajadust saavutada Põhjamaade tasemel haridus : “...rakendame haridusprogrammi Põhjamaade tasemel kvaliteetse hariduse andmiseks.”

Arvamus: Juhul, kui suudetakse lähtuda neist väärtustest, millest näiteks Soome hariduses on aastakümneid lähtunud (ausus, töökus, patriotism, inimõigused, demokraatia, multikultuursuse aktsepteerimine, looduse austamine, keskkonna säilitamine) ja euroopalikest hariduspõhimõtetest, (et hariduse hea kvaliteedi tagab egalitaarne, võrdväärne ja kaasav haridus, mis aitab varakult vältida edasijõudmatust; et lapse ja noore õppimisvõime määravad ära õpetaja meetodid ja tema pedagoogilise suhtlemise laad; ning et koolitavus ja õpetatavus on eelkõige pedagoogika, mitte niivõrd üksikisiku andekuse või koolivalmiduse küsimus), võib kaugemas tulevikus loota vähemalt suhtumisse muutumist sooküsimustesse hariduses.

Sotsiaaldemokraatlik Erakond peab oluliseks, et hariduses oleks väljalangevus minimaalne ja õpetajate ning õpilaste rahulolu koolikeskkonnaga kõrge. Lubatakse tõsta koolikohustuslik iga 18 eluaastani.

Põhikoolist massilise väljalangemise peatamiseks lubatakse alustada kutsekoolide baasil algkooli lõpetanutele kutseõppekallakuga põhihariduse omandamise rühmade loomist – seadustada 4-aastase õppeajaga töökool.

Arvamus: Teades suurt soolist segregatsiooni üld- ja kutsehariduse vahel, võib nn. töökooli idee seda veelgi süvendada, See võib olla küll ajutine abivahend, aga mitte põhimõtteline väljapääs olukorrast, kus kaks kolmandikku põhikoolist väljalangejate hulgas on poisid.

Tabel 1.5.1. Kokkuvõtte erakondade lubadustest seoses hariduspoliitikaga

Erakond	Seisukoht, nõudmine, lubadus
EER	muuta koolid konkrentsi õhutavalt individuaalõppelt koostöövõimet arendavaks rühmaõppeks, õppeprogrammid paindlikuks, isiksusekeskse õppe kaudu vähendada poiste väljalangevust koolist, kohustuslik keskharidus (12 klassi), selle sees mitmekesine kutseõpe.
ERL	viia mälupõhine õppesüsteem õpilaskesksele, loovat maailmatunnetust edendavale alusele, kujundada sõbralik õpikeskkond, mis toetab noorte õppimissoovi ning vähendaks koolist väljalangevust
IRL	õpilase arengut toetav väärtuskasvatus, põhikooliõpilaste aineõppekoormuse vähendamine, kooli pakutavad loomingulised võimalused, mis tekitaksid õppimise vastu huvi, gümnaasiumis senisest suuremad valikuvõimalused ainete vahel
KE	õpilaste õpisuutlikkuse ja õppetöö kvaliteedi edendamine senisest enama sotsiaalpedagoogide, koolipsühholoogide, logopeedide, abiõpetajate jt töölerakendamise
RE	rakendada haridusprogramm Põhjamaade tasemel kvaliteetse hariduse andmiseks.
SDE	minimaalne väljalangevus, õpetajate ning õpilaste suur rahulolu koolikeskkonnaga, kutsekallakuga põhihariduse omandamise rühmad(massilise väljalangemise peatamiseks), 4-aastase õppeajaga töökooli seadustamine, koolikohustuslik iga - 18 a.

Otseselt pole sooliste stereotüüpide kaotamise eesmärki nimetatud ühegi erakonna poolt, ka puuduvad viited tööturu horisontaalse ja vertikaalse segregatsiooni vähendamise vajalikkusele.

Juhul, kui Eestis oleks kombeks ja tavaks täita kehtivaid seadusi, sh soolise võrdõiguslikkuse seadust, ning vastavalt kehtivatele normidele kõigi meetmete ja otsuste puhul ka soolist vaatenurka arvesse võtta, samuti lähtutaks ka 2010.a. vastu võetud põhikooli riiklikus õppekavas nimetatud alusväärtustest (ausus, hoolivus, aukartus elu ees, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikest väärtustest (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja **sooline võrdõiguslikkus**), oleks paljude valimisplatvormides sõnastatud hariduspoliitilistel nõuetel mõju ka sooliste stereotüüpide vähendamisele.

Kui tõepoolest oleks poliitilist tahet võtta õppust Põhjamaade kogemusest haridusvaldkonnas, ei saaks enam vältida ei sootundliku pedagoogika põhimõtteid ega inimeste võrdsust kui väärtust ja põhimõtet. Siis oleks vaja ka vastavat ümber- ja täiendõpet pedagoogidele, lasteaednikele ja haridusametnikele.

Juhul, kui selline teadlikkus oleks mingilgi määral levinud, oleksid kõik positiivsed nõudmised haridusvaldkonnas rakendatavad ka sooliste stereotüüpide vähendamisele.

1.6. Muud soolise võrdõiguslikkuse edendamise seotud teemad

1.6.1. Mõjude analüüs

Kuigi sooliste mõjude analüüs, nagu ka sotsiaalsete ja keskkonnamõjude analüüs on juba Eestis õigusnormidega sätestatud, näitab erinevate mõjuanalüüside nõudmine erakondade poolt suundumist üha enam teadmispõhiste otsustusprotsesside juurde (EER, SDE ja KE rõhutavad mõjude hindamist keskkonna jätkusuutlikkuse ning EER regionaalse arengu aspektist, RE majanduskeskkonna aspektist, lubades ühtlasi muuta õigusmõjude analüüsi seadusloome kohustuslikuks osaks, SDE lubab sätestada, et Riigikogus arutusele tulevatele olulisematele seaduseelnõudele lisab esitaja analüüsi selles kavandavate muutuste sotsiaalsete mõjude kohta, sealhulgas soolise võrdõiguslikkuse vaatekohast).

Mõjude hindamine sugupoolte aspektist on küll juba praegu soolise võrdõiguslikkuse seadusega sätestatud, aga kuna see on üks vähestest seadustest, millel puudub riiklik järelevalvemehhanism, siis vaadatakse sellest lihtsalt mööda või ei peeta oluliseks mingite eelarvamuste või aegunud arusaamade tõttu, seega on olulisuse rõhutamine vajalik.

1.6.2. Sooline võrdõiguslikkus ja välispoliitika

Kõik erakonnad rõhutavad oma välispoliitikat puudutavates seisukohtades, et järgitakse ühiselt kokkulepitud väärtusi. Deklaratiivselt kasutatakse mõistet „väärtuspõhine“, mis tähendab, et oma arengukoostöös jälgitakse, et läbivalt oleks tagatud: inimõiguste järgimine, sooline võrdõiguslikkus ja keskkonnasäästlikkus¹⁴, sellekohane Euroopa Parlamendi resolutsioon võeti vastu 2008.a.¹⁵

1.6.3. Sooline võrdõiguslikkus ja vähemusgrupid

Erakondade valimisplatvormides on puudutatud lõimumisega ja haridusega seotud valdkondades ka vähemusrahvuste teemat. Rõhutatakse vajadust luua võrdsed võimalused edukaks toimetulekuks ja heaoluks (RE,SDE) kõigile Eestis elavatele inimestele, olenemata rahvuslikust kuuluvusest ja emakeelest, kaitsta iga Eestis elava isiku põhiõigusi ja –vabadusi (RE), tagada nende võrdne kohtlemine (SDE) ning kõigil võimutasandil avalikus elus osalemine (SDE), aga ei käsitleta soolisi aspekte.

1.6.4. Tervis

Kuigi ühiskonnas on juba laiemalt teadvustatud naiste ja meeste erinev tervisekäitumine, paljuski traditsiooniliste soorollidega seotud riskikäitumine ja suur erinevus naiste ja meeste oodatavas elueas, pole ükski erakond tõstatanud küsimust naiste ja meeste keskmise eluea vahe vähendamise vajalikkusest, ka siis mitte, kui on eesmärgiks seatud tõsta naiste ja meeste oodatavat eluiga (IRL).

---

¹⁴ Eesti arengukoostöö ja humanitaarabi arengukava 2011-2015.

<https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/valisministeerium/Eesti%20arengukoostoo%20ja%20humanitaarabi%20arengukava%202011-2015.pdf>

¹⁵ Sooline võrdõiguslikkus ja naiste mõjuvõimu suurendamine arengukoostöös Euroopa Parlamendi 13. märtsi 2008. aasta resolutsioon soolise võrdõiguslikkuse ja naiste mõjuvõimu suurendamise kohta arengukoostöös (2007/2182(INI)) (2009/C 66 E/10)

1.6.5. Soolise võrdõiguslikkuse edendamise strateegiad

Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks ja võrdõiguslikkuse edendamiseks rakendatakse erinevaid strateegiaid: lisaks naiste ja meeste võrdse kohtlemise normide kehtestamisele õigusaktides ka ajutisi erimeetmeid ebasoodsamas olukorras oleva sugupoole suhtes ja lähtumist üldtunnustatud põhimõttest, mille kohaselt tuleb soolise võrdõiguslikkuse eesmärki pidada silmas kõikide poliitikate puhul (i.k. gender mainstreaming). Eesti erakondadest on sellised nõudmised vaid ühel (SDE).

Kokkuvõtteks:

Inimese põhiõiguste kaitsmine, vabaks arenguks võrdsete võimaluste loomine on oluline ükskõik millise kaasaegse demokraatiat tunnustava ideoloogia seisukohalt. Kõige olulisem aga iga riigi arengu ja jätkusuutlikkuse seisukohalt. Pole võimalik loota majanduskasvu, kui osade inimeste oskusi jäetakse kasutamata või neid vääriliselt ei tunnustata. Soolise võrdõiguslikkuse teemad on keerulised ja kompleksed. Selleks, et saavutada mingeid struktuurseid muutusi, tuleb Riigikokku saavatel erakondadel kokku leppida ühistes eesmärkides ja nende saavutamise viisides.

Erakondade valimisplatvormide põhjal võib välja tuua kolm teemat, mida oluliseks peetakse: naistevastane vägivald, sotsiaalne kindlustatus (majanduslik sõltumatus) ning töö- ja pereelu ühitamine.

Väärrib tunnustamist, et üks erakond näeb soolise võrdõiguslikkuse poliitikat selgelt eristuva valdkonnana, nõuab õigusnormide täitmist, tõstatab ka kesksemad ebavõrdsuse küsimused ja pakub välja konkreetseid meetmeid.

On tähelepanuväärne, et näiteks soolise vägivalda teema on jõudnud erakondade valimislubadustesse ja seda võib pidada juba erakondadeüleseks lahendamist vajavaks sotsiaalseks probleemiks. Kümme aastat tagasi oli naiste vastu suunatud vägivald Eestis täielik tabuteema, mida peeti üksikute isikute omavaheliste suhete küsimuseks. Nüüdseks on peaaegu kõik erakonnad mõistnud, et see on elanikkonnale valuline küsimus, millega tuleb tegeleda ja mitte ainult indiviidide, vaid riigi tasandil.

EER-i poolt esitatud seisukoht, et kodunt ei pea põgenema ohver vaid lahkuma hoopis vägivaldseks on kooskõlas arengutega muudes EL riikides. Prostitutsiooni kaasatuse piiramiseks on tervitatav ka debati alustamine seksi ostmise keelustamise üle.

Sotsiaalkaitstes ja perepoliitikas valitseb parteiline konsensus nii teema olulisuse kui ka mitmete meetmete osas, aga selgub ka selgepiirilisi lahknevusi ideoloogilistes seisukohtades. Endiselt rõhutatakse sündivate laste arvu suurenemist ja sündide mõjutamist rahva kestmajäämise nimel, aga ka juba sündinud laste kasvukeskkonda, mis kahtlemata mõjutab naiste reproduktiivkäitumist. Kõik rahvusvahelised uuringud näitavad, et riikides, kus järgitakse soolise võrdõiguslikkuse üldstrateegiat ning kus on loodud sotsiaalkaitse integreeritud süsteemid, mis pakuvad teenuseid ja individuaalset vanemapuhkust nii meestele kui ka naistele, ning kus on investeeritud lastehoiuteenuste kvaliteeti ja muudetud töögraafikud paindlikumaks, on nii sündimus kui ka naiste tööhõive ühtviisi kõrgel tasemel. Töö- ja pereelu ühitamise teema ühisjooneks on eelkõige lastehoiuteenuste parandamine ja pikapäevarühmade ning muude hooldusteenuste pakkumine, tunduvalt vähem on puudutatud tööandjate-poolseid meetmeid ja/või nende teadlikkuse tõstmist paindlikest töövormidest.

Tegelikkus on juba muutumas, üha enam levivad seisukohad, et mõlema soo suhtes võrdsem ja soorolle mitte põlistav lähenemine peaks olema selline, et lapse haiguse tõttu töölt eemal viibimise tõttu ei kannataks oluliselt ei ema ega isa sissetulek, sh pensionimaksed, ning et mõlemale sugupoolele võrdsete võimaluste tagamiseks nii töö- kui eraelus ja pere väärtustamiseks meeste seas on tähtis just see, et isa roll oleks lapse elus sama tähtis kui ema oma.¹⁶

---

¹⁶ Väitlus emapalga üle Postimehes <http://poliitika.postimees.ee/?id=385516>

Väga tervitatav oleks sellistest seisukohtadest lähtuvate peresõbraliku ettevõtte hindamise kriteeriumide väljatöötamine ja tunnustamine riiklikul tasandil.

Nii mõnegi erakonna puhul kumab seisukohtadest ikkagi läbi, et naised/emad peaksid vastutama nii laste sünnitamise kui nende üleskasvatamise eest.

Kaasajal on keeruline hinnata, mida täpsemalt mõistetakse deklareeritavate traditsiooniliste pereväärtuste all ja kui pikaajase traditsiooniga need olema peavad. Poliitilises diskursuses võib see tähendada ka põhimõtet, mis kaitseb tugevama võimu rohkem kui nõrgema õigusi. Kaasaja muutunud ühiskonnas on küll mõistetud, et peresid aitab naiste majandusliku ja õigusliku olukorra parandamine, lastetoetuste lisamine ja isade kasvatajariolli toetamine – seega ebatraditsioonilised väärtused.

Kui erakonnad on mures Eesti iibe pärast, tuleks poliitikutel endile selgelt teadvustada seda, mida näitavad kaasaegsed uurimused – riikides, kus rakendatakse töö- ja pereelu tasakaalustavaid meetmeid ning kus toetatakse isa rolli lapsevanemana, on ka iive kõrgem kui riikides, kus seda ei tehta.

Kuigi ENÜ erakondadele saadetud ettepanekutes puudutati soolise palgavahe teemat, mis sisuliselt on makromajanduslik küsimus, on sellekohaseid nõudmisi vaid ühe erakonna valimisplatvormis. Valimisplatvormides ei leidu seisukohti, mis oleksid seotud näiteks soolise segregatsiooni vähendamisega tööturul (tööturu horisontaalse ja vertikaalse soolise jagunemise vähendamine), vajadusega avardada naiste ja meeste kutse- ja ametialaseid valikuid, ja nende paindlikumat liikumist eri valdkondade ja ametite vahel, vajadusega tasakaalustada nais- ja meesteadurite osakaalu teadusvaldkondade tipptasandil, või võtta ettevõtluse arendamisel arvesse erinevate potentsiaalsete naissoost ettevõtjate vajadusi ja olukorda. Teemad, mis otseselt on seotud majanduse arenguga ja Eesti poolt võetud rahvusvaheliste kohustustega.

Praktiliselt puudub valimislubadustes isegi vihje sellele, et soolise võrdõiguslikkuse teemat hakataks soorollide ja stereotüüpide muutmiseks sisse viima kõikide haridusastmete õppeprogrammidesse ning tagataks ka pedagoogide ja koolijuhtide vastavaalane koolitus. Samalaadsed nõuded põhihariduse tasandil näiteks asjaajamise ja ettevõtluse ning kodaniku ja riigikaitseõpetuse kohta on ühe erakonna poolt esitatud (RE).

Omavahel on seotud nii poliitika osalemise kui elukutse/eriala valimist mõjutavad hoiakud, eelarvamused ja aegunud soorolliootused. Mitte ainult ühiskonnas levinud uskumuste, vaid ka nähtava tegelikkuse jõud on väga tugev inimeste käitumise suunaja. Ühiskonna arusaamade muutmiseks on oluline, et otsustavates kogudes oleks mingigi sooline tasakaal, see lubaks järgmisel põlvkonnal avaramalt oma kutsevalikuid teha ja karjääri kavandada. Tasakaalustatumat pilti otsustuskogudes on nõudnud vaid üks erakond.

Sooline ebavõrdsus hariduses on ühiskonnas küll teadvustatud, aga erakondade programmidest mainib vaid EER just poiste suurt väljalangevust koolist. See pole ainult Eesti valukoht, seda on uuritud viimastel aastakümnetel palju mujalgi. Jõutud on üldisele seisukohale, et ei ole olemas poiste-sõbralikku pedagoogikat, see, mis on hea ühele soogrupile, on hea ja tõhus ka teisele. Küll viidatakse aga seaduspärasustele, et kui koolis suudetakse ohjeldada rämedat maskuliinsust ja püsivalt järgida Euroopa põhiväärtusi, sh sallivust, õiglust, solidaarsust ning naiste ja meeste võrdõiguslikkust ja eetilist käitumist,

paraneb ka poiste edasijõudmine koolis. Neid, kellel jääb demonstratiivselt väljapakutud meheliikusest vajaka enesehinnangus, aidatakse leida alternatiivseid käitumismalle.¹⁷ Harituse ja teadmiste senisest suurem väärtustamine, kohustusliku keskhariduse nõudmine aitaks ehk muuta ka praeguse haridusvaldkonna feminiseerunud kuvandit. Arvestades, et Eestis jätkab 18 aastastest noortest õppimist 82,5%, aga Soomes 93,6% ja Rootsis 95,7%, on arenguruumi juhul, kui oskame pidurdada koolist väljalangevust.

Aastatest aastatesse korduvad teemad (õpetajate madal palk, kutseharidus, koolist väljalangevus, leibkondade toimetulek) näitab, et millegipärast just need ühiselt erakondade valimislubadustes käsitletud teemad pole valitsemisperioodil olnud prioriteetsed, vaid pigem tegemata/lahendamata jäänud. Kas just need pole paljuski nn. naiste teemad, seega vähemolulised?

Tahaks loota, et need erakondadeüleised ühised eesmärgid ja lubadused, mis valimisplatvormides kirjas ning seotud nii naiste kui ka meeste heaoluga ja ühiskonna sotsiaalmajandusliku jätkusuutlikkusega, ei jääks järgmise Riigikogu ja valitsuse poolt täitmata.

On oluline, et Eesti poliitikud ei jääks hiljaks oma seisukohtade kujundamisega ja soolise tasakaalu saavutamiseks vajalike meetmete rakendamisega. Noorem põlvkond teatavasti näeb olukorda ka muudes riikides, välismaal õppimise ja töötamise käigus kogetud teistlaadne suhtumine, sallivuse ja hoolivuse tunnetamine aga võib neid sundida jäämaga elama väljapoole sünnimaad.

---

¹⁷ *Gender and education: the evidence on pupils in England*

Lisa 1. Taustaks

Mõistega *sooline võrdõiguslikkus* tähistatakse sellist ühiskonna arengutaset, kus naistel ja meestel on võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus kõigis ühiskonnaelu valdkondades¹⁸. See tähendab naiste ja meeste ühesuguseid võimalusi teha valikuid, olla majanduslikult iseseisev, ennast arendada ja olla õiglaselt ning võrdväärselt koheldud.

Soolisus on omane igale inimesele. *Sugu* ei tähenda mitte ainult inimeste bioloogilis-füsioloogilisi erinevusi, vaid ka kultuurilisi tavasid, norme ja väärtusi, mis määravad naiseks ja meheks olemise tingimusi. Nende kahe aspekti eristamiseks on inglise keeles kasutusele võetud kaks mõistet – sex ja gender. Eesti keeles saame rääkida **bioloogilisest soost**, mis on seotud kehalise arengu ja geenidega ja **sotsiaalsest soost**, mis sõltub sotsiaalkultuurilistest teguritest ning naiste ja meeste rollide ja võimujaoitusega seotud ootustest ühiskonnas. *Sotsiaalse soo mõiste* osutab kõigele, mis assotsieerub kellegi sooga antud ühiskonnas, hõlmates nii rolle, tegevusi, eelistusi ja teisi tunnuseid, mis on või mida ühiskond eeldab olevat, tüüpiline meeste või naistele ning samuti sugudevahelistele võimusuhetele.

Ühiskonna põhikategoriana on sugu ja soolisus selliseks põhiteljeks, mis mõjutab kõiki sotsiaalseid protsesse, sest selle alusel jagatakse inimesed ühiskonnas kaheks kõige suuremaks teineteisest eristuvaks sotsiaalseks rühmaks. Soo kategooria on rahvuse ja kultuuriga võrdväärne kategooria, sest määrab samuti ära selle, millise hariduse inimene saab, millise elukäigu valib, millise töö ja millise palga saab. Ei ole mingit valdkonda, kust soo kategooria puuduks või kus see, kas inimene on naine või mees ei mängiks mingit rolli.

Ühiskonnas kehtivad normid ja väärtushinnangud mõjutavad soorolle ja sugudevahelist tööjaotust ning naiste ja meeste hoiakuid ja käitumist. Tavaelus neid ei märgata, sest neid peetakse normaalseks, etteantuks. Samuti tuleneb neist ka meeste ja naiste või meheliike ja naiseliike omaduste erinev väärtustamine. Õigused on seotud otsese või kaudse soolise diskrimineerimisega. Isegi kui formaalselt on õigused ühesugused, võivad tavad, eelarvamused, elukorraldus või vahendite puudumine takistada nende õiguste kasutamist. Sooline ebavõrdsus ilmnebki soolistes erinevustes, mida enamasti vastandatakse ja erinevalt väärtustatakse ning ekslikult looduse poolt etteantuks ja muutumatuteks peetakse, tegelikult aga ajas ja kultuuris muutuvad ja muudetavad on.

Sooline kihistumine tähendab inimeste sotsiaalse staatuse kujunemist tema soo alusel. Kuigi tingimused on kõigile ühesugused, on naiste ja meeste võimalused erinevad eelkõige kehtivate normide, tavade ja ühiskonna poolt heakskiidetud käitumismustrite tõttu. Nii näiteks on naiste karjäär suurema tõenäosusega meeste omast aeglasem, lühem ja/või katkendlik ning keskmine sissetulek meestega võrreldes madalam, vaesusrisk suurem. Sooline kihistumine viitab sotsiaalsete kohustuste ning vastutuste, õiguste ja võimaluste ebavõrdsele jagunemisele meeste ja naiste vahel. Traditsiooniliselt väljendub see meessoos domineerimises ja naissoos madalamas sotsiaalses staatuses, osutades meessoos eelistamisele ja mehe käsitlemisele sotsiaalse normina. See tähendab, et sotsiaalsed struktuurid, süsteemid ja poliitikavaldkonnad ei ole sooliselt neutraalsed, vaid käsitlevad normina meeste kogemust, arvestamata, et naiste ja meeste ressursid, vajadused ja eelistused ei ole ühesugused.

---

¹⁸ Soolise võrdõiguslikkuse seadus (RT I 15.03.2005, 14, 73)

Sooline ebavõrdsus ja sooline kihistumine on seega struktuursed ilmingud, mille muutmine ei ole üksikisikute või –gruppide võimuses ning on iga riigi kohustuseks. Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks ja võrdõiguslikkuse edendamiseks rakendatakse erinevaid strateegiad:

- võrdse kohtlemise normide kehtestamist õigusaktides;
- erimeetmete e. positiivsete meetmete rakendamist ebasoodsamas olukorras oleva sugupoole suhtes;
- soolise võrdõiguslikkuse eesmärgi silmas pidamist ja soo kui ühiskonna põhikategooria mõju hindamist kõikide poliitikate ja meetmete puhul – soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamist (ingl k. Gender mainstreaming).¹⁹

EL tasemel kokkulepitud juriidiliselt ja poliitiliselt siduvad soolise võrdõiguslikkuse poliitika dokumendid

Lissaboni leping sätestab **väärtused, millele Euroopa Liit on rajatud.**

Nendeks on inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine. Need on liikmesriikide ühised väärtused ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.²⁰

1.1.1. Euroopa Liidu otsekohalduvad määrused

Struktuurifondidest rahastatava ühtekuuluvuspoliitika eeltingimustena peetakse silmas nii majandusliku, sotsiaalse kui looduskeskkonna harmoonilist, tasakaalustatud ning jätkusuutlikku arengut - sh tööhõive kõrge taseme saavutamist, meeste ja naiste võrdsust ning keskkonnakaitse printsiipide järgimist. Eelnimetatud eesmärgid ja põhimõtted on sätestatud EN määrustega.

Sotsiaalfondi määruses²¹ on naiste ja meeste vahelise võrdsuse saavutamiseks püstitatud järgmised kohustused:

- vähendada tööturu soolist eristatust;
- parandada ligipääsu tööhõivele ning suurendada naiste püsivat osalemist ja osakaalu kasvu tööhõives
- tegeleda naiste ja meeste palgaerinevuste otseste ja kaudsete algpõhjustega;
- suurendada töö kvaliteeti ja tootlikkust,
- rakendada meetmeid töö- ja eraelu ühitamiseks

---

¹⁹ Mõiste „süvalaiendamine“ on võetud kasutusele, et tähistada strateegiat, kus kõige kõrgematel tasanditel püstitatud eesmärgid peetakse silmas süvitsi kõigil madalamatel tasemetel ja kõigis valdkondades.

²⁰ Euroopa Liidu lepingu konsolideeritud versioon, art 2.

Euroopa Liidu Teataja,

C 83/13, 30.3.2010

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:ET:PDF>

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1081/2006, 5. juuli 2006, mis käsitleb Euroopa Sotsiaalfondi ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1784/1999.

<http://eurlex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:L:2006:210:SOM:ET:HTML>

- tõsta institutsioonilist, haldus- ja õigussuutlikkust ühenduse õigustiku rakendamiseks.

Sotsiaalfondi määrus sätestab ka strateegiad ja lähenemisviisid, mille kohaselt tuleb positiivseid erimeetmeid, mis on suunatud ühele või teisele soogrupile, kombineerida soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegiaga.

Käsiraamatus: “Soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine tööhõive, sotsiaalse kaasatuse ja sotsiaalkaitse poliitikas”²² esitatakse ülevaade strateegia olemusest ja kirjeldatakse nelja olulist sammu selle elluviimisel: süsteemide loomist, sooliste erinevuste uurimist, poliitikate mõju hindamist, poliitika ümberkujundamist

1.1.2. **Lissaboni strateegia lisas toodud *Euroopa soolise võrdõiguslikkuse paktis***²³ on loetletud kolm tegevussuunda, millele liikmesriigid peavad tähelepanu pöörama, et täita Lissaboni strateegias püstitatud eesmärgid:

- kaotada tööturul sooline ebavõrdsus ja soolised stereotüübid;
- ühitada naiste ja meeste töö- ja eraelu;
- tugevdada haldussuutlikkust soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegia rakendamise ja selle parema seirega.

1.1.3. **Ühenduse strateegilistes suunistes perioodiks 2007-2013**²⁴ on rõhutatud positiivsete erimeetmete rakendamise olulisust:

- naiste osaluse suurendamiseks tööhõives,
- tööalase segregatsiooni vähendamiseks,
- sugudevahelise palgatasemete erinevuse vähendamiseks,
- soolise stereotüüpiseerimise käsitlemiseks,
- peresõbralikuma töökeskkonna edendamiseks
- töö- ja eraelu kokkusobitamiseks.

Suunistes rõhutatakse:

- juurdepääsu võimaldamist lapsehooldusteenustele,
- teenuste pakkumist hooldajat vajavatele isikutele
- vajadust tõsta teadlikkust soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise strateegia ja muude meetmete rakendamiseks
- dialoogi pidamist huvirühmadega.

1.1.4. **Euroopa komisjoni naiste ja meeste võrdõiguslikkuse juhised 2006–2010**²⁵ (**KOM(2006)0092**) ja nende mõju hinnang (SEK(2006)0275) kirjeldavad meetmeid kuues prioriteetses valdkonnas:

²² Käsiraamat: soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamine tööhõive, sotsiaalse kaasatuse ja sotsiaalkaitse poliitikas. Luxemburg, Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2008, 40 lk. Allalaaditav: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=70&furtherPubs=yes>

²³ Euroopa soolise võrdõiguslikkuse pakt – eesistujariigi järeldused Euroopa Ülemkogu Brüsseli istungjärgul (23.-24. märts 2006), 7775/1/06/Rev 1.

²⁴ Ühtekuuluvuspoliitika toetus majanduskasvule ja töökohtade loomisele: ühenduse strateegilised suunistes, 2007–2013 Brüssel, 05.07.2005 KOM(2005) 0299

- naiste ja meeste võrdse majandusliku sõltumatuse saavutamiseks,
- võimaluste loomine töö, isikliku ja pereelu paremaks ühitamiseks,
- naiste ja meeste võrdse osaluse edendamine otsuste vastuvõtmise tasandil,
- soolise vägivalda ja inimkaubanduse kaotamine,
- soostereotüüpide kaotamine ühiskonnas,
- soolise võrdõiguslikkuse edendamine EL mittekuuluvates riikides.

1.1.5. Euroopa Komisjoni naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia 2010–2015²⁶

põhineb „Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse juhistel” (2006–2010) ja „Soolise võrdõiguslikkuse Euroopa paktil”,²⁷ ning selles määratakse kindlaks meetmed naiste hartas määratletud viies prioriteetses valdkonnas ning valdkondadevahelistes küsimustes.

Strateegia on soolist võrdõiguslikkust käsitlev Euroopa Komisjoni tööprogramm, mille eesmärk on samuti ergutada arengut riikide tasandil ja luua alus koostööks teiste Euroopa institutsioonide ja sidusrühmadega

Strateegia puudutab järgmisi soolise võrdõiguslikkuse poliitika valdkondi:

võrdne majanduslik iseseisvus,
 võrdne tasu sama töö ja võrdväärse töö eest,
 võrdsus otsustamistasandil,
 väärikus ja isikupuutumatus ning soolise vägivalda lõpetamine,
 soolise võrdõiguslikkuse edendamine välistegevuses,
 horisontaalsed küsimused (soorollid, õigusaktide rakendamine, soolise võrdõiguslikkuse juhtimine).

1.1.6. Euroopa komisjoni naiste ja meeste võrdsete võimaluste nõuandekomitee poolt koostatud arvamus soolise võrdõiguslikkuse poliitika prioriteetide kohta peale 2010. aastat²⁸

keskendub järgmistele valdkondadele:

- naiste ja meeste majanduslik sõltumatus (sooline palgalõhe, sooline diskrimineerimine tööturul, naisettevõtlus, sotsiaalkaitse, vaesus ja sotsiaalne tõrjutus),
- töö ja pereelu ühitamine;
- naiste ja meeste võrdsema osaluse edendamine otsustustasandil;

²⁵ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A roadmap for equality between women and men – 2006-1010 (Com (2006) 92 final).

²⁶ Komisjoni teatis EuroopaParlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja Regioonide komiteele. Brüssel 21.9.2010 KOM(2010) 491 lõplik,

²⁷ Euroopa Ülemkogu 2006. aasta märtsi järeldused (7775/1/06).

²⁸ Opinion on The Future of Gender Equality Policy after 2010 and on the priorities for a possible future framework for equality between women and men. Advisory Committee On Equal Opportunities for Women and Men.

- soolise vägivalda ja inimkaubanduse elimineerimine;
- naiste ja meeste võrdse hariduse ja oskuste saavutamine;
- Soolise võrdõiguslikkuse edendamine väliskoostöös.

Samas arvamuses tehakse ettepanek käsitleda soolise võrdõiguslikkuse küsimusi seoses keskkonnakaitsega ja jätkusuutlikkusega, analüüsida ja arvestada majanduslanguse erinevat mõju naistele ja meestele, edendada naiste ja meeste tervist.

Kõiki muid läbivate teemade puhul rõhutatakse sooliste stereotüüpide vähendamise vajalikkust ning mitmekordse diskrimineerimise märkamist ja vähendamist.

1.1.7. Euroopa Komisjoni vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa aasta (2010)

strateegiline raamdokument – „Euroopa aasta 2010 meetmete prioriteedid ja suunised“²⁹ sisaldab selget nõuet, et kõigi vaesust vähendavate meetmete puhul tuleb arvesse võtta meeste ja naiste kogetava vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse kõiki riske ja mõõtmelid;

- 1.1.8. Euroopa harta Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta kohalikus elus³⁰ püstitab soolise võrdõiguslikkuse saavutamise eesmärgid kohaliku omavalitsuse tegevusvaldkondades.

Eesti erinevates strateegilistes dokumentides nimetatud soolise võrdõiguslikkuse edendamise eesmärgid

- 1.1.9. Kohustus integreerida soolise võrdõiguslikkuse eesmärgid kõikidesse poliitikatesse, tegevusvaldkondadesse ja meetmetesse on Eestis sätestatud **soolise võrdõiguslikkuse seadusega**³¹.

Seadus kohustab kõiki riigi- ja kohalike omavalitsusüksuste asutusi:

- edendada soolist võrdõiguslikkust süstemaatiliselt ja eesmärgistatult ning
- muutma tingimusi ja asjaolusid, mis takistavad soolise võrdõiguslikkuse saavutamist (vt Soolise võrdõiguslikkuse seadus § 9).

- 1.1.10. **Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegias 2007-2013 (RSKS)** määratletud horisontaalse teemana „võrdsed võimalused“, mis hõlmab eelkõige naiste ja meeste vahelise ebavõrdsuse vähendamist...

Nii, „Majanduskasvu ja tööhõive kavas 2008-2011“, kui ka „Inimressursi arendamise rakenduskavas“ on kogu tööealise elanikkonna võimalikult kõrge tööga hõivatus saavutamiseks ette nähtud ka naiste ja meeste võrdõiguslikkuse edendamine.

- 1.1.11. **Inimressursi arendamise rakenduskavas** on seosed prioriteetsete suundade ning soolise võrdõiguslikkuse valdkonna vahel välja toodud järgmiselt:

²⁹ Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemise Euroopa aasta (2010) Brüssel, D(2008)

<http://2010againstopoverty.ec.europa.eu>

³⁰ Euroopa harta Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta kohalikus elus

www.emovl.ee/files/247892588.doc

³¹ Soolise võrdõiguslikkuse seadus (RTI)

Prioriteetne suund: Elukestev õpe

„Võrdsete võimaluste tagamiseks ja väljakujunenud haridusliku ebavõrdsuse vähendamiseks arvestatakse täiendkoolituse ja paindliku kutseõppe kaasajastamisel, kutsehariduse populariseerimisel jt meetmete elluviimisel vajadusega avardada naiste ja meeste kutse- ja ametialaseid valikuid, paindlikumat liikumist eri valdkondade ja ametite vahel, tagada ebasoodsamas olukorras rühmade (muukeelsed, riskirühmadesse kuuluvad, erivajadustega inimesed) suurem konkurentsivõime tööturul. Noorsootöö kvaliteedi tõstmisel arvestatakse võrdväärselt mõlema sugupoole huvide ja vajadustega ning püütakse vähendada aegunud soolisi stereotüüpe.“³²

Prioriteetne suund: Teadus- ja arendustegevuse inimressursi arendamine:

Võrdsete võimaluste tagamiseks arvestatakse vajadusega tasakaalustada nais- ja meesteadurite osakaalu teadusvaldkondade tiptasandil, teaduse populariseerimisel lähtutakse naiste ja meeste huvidest ning nende avardamise vajadusest.³³

Prioriteetne suund: Pikk ja kvaliteetne tööelu:

Soolise ebavõrdsuse vähendamiseks toetab suund tööturu horisontaalse ja vertikaalse soolise jagunemise disproportsioonide vähendamist, naiste ja meeste karjäärivõimaluste ning töö- ja eraelu tasakaalustamist, sh palgavahede vähendamist. Ebasoodsamas olukorras olevate gruppide (nt mitteestlased, vanglast vabanenud, pikaajalised töötud, puuetega inimesed jt) töölesaamiseks ja tööl püsimiseks rakendatakse vajalikke meetmeid.³⁴

Prioriteetne suund Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks

Ettevõtluse arendamine, mis arvestab erinevate potentsiaalsete ettevõtjate vajaduste ja olukorraga ning väljakujunenud soolise ebavõrdsuse vähendamisega, aitab kaasa tööpuuduse vähenemisele ja sissetulekute kasvule. Erinevatesse sotsiaal-demograafilistesse gruppidesse kuuluvad ettevõtjad on rollimudeliteks järgnevale põlvkonnale ja ettevõtlusaktiivsuse kasvule.³⁵

Prioriteetne suund Suurem haldusvõimekus

Mõjude hindamise ja analüüsi suutlikkuse arendamine on oluline ka arengukavade ja poliitikate väljatöötamisel ja nende tulemuslikkuse hindamisel. Lisaks avaliku poliitika koordineerimise võimekuse tõstmisele on vaja toetada ka sõltumatut poliitikaanalüüsi võimekust väljaspool valitsusasutusi. Haldusvõimekus ja teadmispõhiste otsuste ettevalmistamine toetub faktidele naiste ja meeste, poiste ja tüdrukute, samuti ebasoodsamas olukorras olevate inimrühmade kohta. Vastavate soolist või muul alusel tekkinud ebavõrdsust vähendavate strateegiate ja meetodite alane koolitus, teabe kättesaadavus ja sihipärane informeerimine suurendab teenuste täpsemat suunatust klientidele ning elanikkonna rahulolu.³⁶

---

³² Inimressursi rakendamise arengukava, lk. 83

³³ Ibid, lk.95

³⁴ Ibid. Lk. 108

³⁵ Ibid lk. 118

³⁶ Ibid lk. 128

1.1.12. Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013³⁷ kohaselt on **võrdseid võimalusi toetatavateks meetmeteks** (ja projektideks) sellised, mis aitavad kaasa:

- naiste ja meeste majandusliku sõltumatuse tagamisel;
- naiste ja meeste võrdsema osalemise otsustamisel;
- töö- ja pereelu ühitamisel;
- sooliste stereotüüpide vähendamisel;
- töö- ning haridusturu soolise segregatsiooni vähendamisel;
- naiste ja meeste palgavahe vähendamisel,
- ebasoodsamas olukorras olevate isikute ja gruppide aktiivsemal osalemisel ühiskonnas, sh. juurdepääsul koolitustele ja tööturul

---

³⁷ Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” ning valdkondlike rakenduskavade heakskiitmine. RTL 2007, 7, 123